

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Parlamentari bírálatok.

Ez a Ház koldus. Koldus és gyámoltalan. És a kisebbség is az, a többség is.

Az elsőség az ellenzéké. Elnézés, véletlen és a maga — bár jórészt kicsinyes — erényeiből származott kedvező helyzetét kihasználni nem tudja, kíméletlenségében kíméletes, bátorságában bátortalan, egygyet lép előre, egygyet hátra, mint támadó védekezik, haragjában lanyha, céljainak látásában vak és úgy tetszik mintha küzdelmeinek sikerétől félne — mi lesz akkor? Hogy vacog a foguk amint attakra mennék! Ölni akarnak, de nem nagyon, meg akarják menteni a hazát, de nem egészen, meg akarják tudni, hogy mennyit ér a magyar alkotmány, de a tudás e vágyától közben megcsömörtenek. Hadd szóljon a nép, — apellálnak reá. És rettegnek attól, hogy egyszerre megszólal és elúzi őket, akik a maguk igazáért kockára teszik a pénzüket. Egykét igen határozott temperamentum és néhány fölöttébb rossz elméjű férfiú áll csak politikai magaslaton, pathologiai alakok, akiknek vér árasztja el a szemüket, becsületesen rossz szándékuak. Ezek legalább szenvedélyesen akarnak valamit, egyet: pusztítani, pusztítani!

Maga a kisebbség egy tömegben — hiába látszik

olyan diadalmasnak — koldus. Soha gyönyörűbb helyzete ellenzéknek nem volt. Minden módjuk megvan arra, hogy az ország gyalázatos és kusza állapotát, félelmesen vigasztalan jövőjét föltárják a nemzet előtt. Lázíthatnak, kapacitálhatnak, ami erő és tettvágy van bennük, azt most mind megmutathatják. És amit mutatnak, az egy kis szívósság, és némi ügyeskedés. Lángba boríthatnák a házat, megbonthatnák a többség lelkiismeretét, fölforralhatnák a közvéleményt, amely a góth falakon kívül csoportosul, figyel. Hálásabb, szebb publikum nem volt még. Ki van nekik szolgáltatva, szinte védtelenül. A többség ellenőrzése részint lanyha, részint hitelt vesztett. A többség a közvéleményt kibocsájtotta a markából és szinte a kisebbség karjaiba dobta. És ez nem tud vele mit csinálni. Azaz hogy tud: erőtlen kirohanásokkal veri magától vissza. Lappáliákban fecsérli el. Dísztelen látványokkal undorítja meg. Kiáll két negyvennyolcas és szembeköpősdit játszik. Mint erkölcsi fő tekintélyt kiállítják Polónyi Gézát. Egy szaporaszavú, meggondolatlan fiatal ember a Macchiavellijük: egy humor nélkül való humoros alak — Lengyel Zoltán nevű. Nehány pillanatra mentődik meg a becsület: Eötvös, a ház klasszikus szónoka, az ő sorukból követ el egy belletristikai remek munkát. De ami ennek a nyomában támad, az csupán üdülés, a gyönyörűség egy perce. Azután megint következik a koldus állapot, a madzagon megkötött energia, lelkiismeretek korognak — mint a civilizált gyomor, amely undorodik a gondolattól, hogy mindjárt, mindjárt emberhust kell ennie. Ezek humanisták és nem politikusok.

Koldus és gyámoltalan e pillanatban a többség is. Apathikusan várják, mikor kapnak új ministeriumot? Haragszanak a kisebbségre, de úgy hogy az észre ne vegye. Unják az obstrukciót, de nagyon lenéznék az ellenzékét, ha abban-

hagyná. Féltik a parlamentarismust, de kissé reménykednek abban, hogy valami hirtelen törés esik rajta. Legelemibb jogaiknak megsértését túrik jó képpel és közöttük immár csak a rustikus Kubinyi ingerült a haza érdekében. Nem szeretik Széllt? Jó, de vagy tartsanak hozzá, vagy árulják el! Egy kicsinyt elárulják, egy kevésbé kitartanak mellette. De mily mélán, mily kételkedve és csendes boldogsággal mondják egymásnak: no, megbuktunk! Egy-egy gorombaságra összeráng a békatest. Akikben vér van, azokat elborítja és egy-egy pillanatra úgy tetszik, mintha az egész helyzet kibonyolódna és megoldódna egy általános verekedésben. Tudva-levő, hogy ez országban minden összekuszált kérdést a legalaposabban old meg a kard, legyen bár papirmaséból való. Ha éles, annál jobb. Valakit meg kellene ölni! De nem árt-e? Az ellenzéket ki kellene dobni! Dobja ki más. Ám ki sem akar impossibilis lenni és a föl- meg lefelé való kettős kancsalításban már nem lehet megismerni a fiziognomiákat. Ha legalább egy valaki volna, aki keményen kimondja: én a császárt akarom szolgálni, én a monarchiát akarom... De a radikálisok csak a folyosón azok és Széll iránt való pietistikus érzésből nem szólnak bent. Hátha mégis megmarad, kiúszik? Csak Berzeviczy akart beszélni. Mit akartott beszélni Berzeviczy? Mért hogy nem beszélt, hogy e tipikus jámbor ember, a maga locus communisaival, gondolatnélküli csinos formáival, előkelőséget mímelő formalismusával ráütötte volna bélyegét a parlamenti többségre, amely semmit sem tud akarni igazán, csak egyet, amelyet ki nem mond, de amire ösztönből, következetesen törekszik: a fölbomlást.

Ezek haldoklanak és nem tudják. Azt hiszik, csak náthások.

B. S.

Oszkár svéd király naplója.

I.

A földalatti Páris.

Az idén, sokkal inkább mint valaha, a világ utazói valamennyien Párisba iparkodnak; a világ mind a négy tájáról ezrével özönlenek az idegenek a fényűzésnek, örömnök és előkelőségnek e rezidenciájába. Megtöltenek minden kávéházat, színházat és egyéb mulatóhelyet; a boulevardokon egymásba ütköznek a nagy tolongásban. Csodálnám, ha csak egy pillanatra is megállhatnának vagy elgondolkozhatnának. Én bizony meg nem tudom mondani. De ha véletlenül valamelyiküknek van érkezése elmélkedni, okvetlenül ilyen gondolatok szállják meg: Minő szakadatlan gondoskodásba és előrelátásba kerülhetett fellátni az élet legelemibb szükségleteivel, — élelemmel, világítással, tüzelőszerral és ivóvízzel ezt a három milliányi embersokaságot, mely szereti az élvezeteket s nagyon hozzá van szokva a civilizáció minden kényelméhez. És mégis, ez a gondoskodás megtörtént a lehető legtökéletesebb módon, a legcsékelőbb körülményesség nélkül és oly nyugodtan, hogy még csak meg sem köszöni senki. De én, visszemlékezéseim e lapjára hadd rójam föl a csodálat és dicséret jelzőivel azok nevét, akik — Napoleon császár után — minden elismerést maguknak foglalhatnak le: Haussmann, Michel Chevalier, Belgrand.

Hogy az élelmezésnek egyik céljáról szóljak, szeretnék valamit mondani arról, hogyan látják el ivó-, mosó-, főző- és tisztító-vízzel ezt a gigászi várost, amit Bellevilleben egy napig a legnagyobb érdeklődéssel tanulmányoztam.

Altalánosan ismeretes, hogy Párist dombok és halmok veszik körül, amelyek kivált délnek és délnyugatnak igen éles körvonalakat alkotnak s délkeleti irányban meglehetősen megnőnek. Itt kútak és források vannak kitünő ivóvízzel.

Két oldalfolyócska a Marne-ba folyik, amely viszont a Szajnába ömlik. A Denise és Varnes nevű kis folyóknak vizét elvezetik a városnak minden magasabb helyére, a Szajna vizét pedig a legmélyebben fekvő helyekre. Az ivóvizet több mint száz mértföldnyi hosszúságú csöveken vezetik s a vezeték mindenütt földalatti. Másfelől mosóvíznek és «pour le service public» a Marne vizét használják fel, a mely nem oly tiszta. De az egész berendezésben az a legszebb, hogy a vizet mind a bellevillei magaslatokra hozzák föl, külön az ivóvizet, a többit pedig alul, nagy boltos üregekben, melyeket a talaj kiásása által nyertek.

Másnap megszemléltem az úgynevezett «Egonts collecteurs»-t, a tulajdonképpeni földalatti Párist, mert itt vannak utcák, piacok, lakások, valamennyi megszámozva; valóban ez a földalatti Páris teljesen megfelel a földfelettinek. A folyton növekvő forgalom ideleln és a szakadatlan hőm-pölygés odafenn az utcákon feloldja a porozus makadámot és rettentő sok mocskot és törmeléket produkál. Azelőtt ezt a levált szemetet kocsira tették és kivitték s csak nagyon kevés szorult belőle a csatornába. Utóbb azonban az óriási módon felhalmozódott szemétnak elszállítása annyi nehézségbe ütközött, hogy gazdaságosabbnak találták hatvan millió frank költséggel a földalatti műveket Belgrand tervei alapján újjáépíttetni. Ismeretes dolog, hogy a Szajna folyó nem szeli át egyenes vonalban Párist, hanem tekervényes utakat vesz és erre való tekintettel több nagy központi csatornát építettek, melyek fölveszik azokat a mellék-csatornákat, mely utóbbiak viszik el a házakból a szemetet. Nem látni itt az utcán szeméthordó kocsikat, és különös, hogy alant is úgyszólván semminémű szagot nem érez az ember.

A gyakori esőzések, e csatornákat megdagasztják. Ennek ellenében az ellenőrzés szigorú s a jelző-rendszer, sípszóval és trombitával szinte tökéletes. Balesetek persze történnek néha, de azért Hugo Victor leírásai az örvénylő mélységekről, amennyiben idevonatkoznak, teljesen légből kapottak. Sikerült meglátnom a hírhedt Jean Valjean-féle csatornát is, amely 1730-ban épült s a legrégebb közül való.

A hány emberrel csak találkoztam, valamennyitől megkérdeztem személyesen, mi igaz azokból a célzatosan leírt «összeomlások»-ból, melyek a «Les Misérables»-ban fordulnak elő. Válaszképpen a szemem közzé nevettek s hogy bebizonyítsák, mennyire képtelen a dolog, nagy darabon végigmentek térdig érő mélységben ezen az igazi csatornán, melynek oly borzasztó volt a híre. A földalatti művek kijárása éppen Asnières alatt van, Páristól nyugatra, úgy hogy a városnak nem kell szenvednie kellemetlen illatoktól. De azok, akik Asnièresben laknak — !

A földalatti Páris leírását azzal a valóban érdekes látogatással kell zárnom, melyet a katakombákban tettem. Nagyon sokat hallottam róluk, de általában a katakombákról nagyon hamis nézetek vannak forgalomban. Csöppet sem hasonlítanak a római vagy pedig máltai katakombákhoz s eredetileg nem egyebek, mint afféle fundamentális falak, párisi homokkőből, amelyeknek egy részét elhordták építőanyagként, pillérnek, oszlopnak. Azonfelül nyolcvan vagy száz esztendő múlt el azóta, hogy a régi, megtelt temetőkből áthozták ide a csontokat, valamint azokról a piacokról is, ahol a guillotine végezte véres munkáját. Nehány millió emberi koponya és csontváz van itt elhelyezve arányosan s a vándor gyöngye lámpája, kísértetiesen lobogó világot vet reájuk. E labirintus falai tele vannak mindenféle nyelvű fölirással, ezek és a boltozatba rótt fekete vonalak az egyedüli útmutatók ebben a kísérteties, földalatti országban. S ha a lámpák kialudnának? Nem akarok senkit sem megijeszteni s lámpáink szépen égnek. Csináltattam néhány alkalmas fölirást svéd nyelven s fölirattam Lamartine híres szavait is, a melyek roppant mély hatással voltak reám, a mikor búcsút vettem a szomorú látványosságtól:

Ils furent ce que nous sommes,
 Poussière, jouet du vent,
 Fragiles comme des hommes,
 Faibles comme le néant!

De nincs halál élet nélkül!

A 255. §. A Ház-szabályok 319 szakasza mind-mind szóba kerül egyetlen obstrukciós hét leforgása alatt, a 255. § az, amelyet a legeslegritkábban említenek. A minap csak úgy, inkább ötletszerűleg, mint tendenciózusan, hivatkozott Apponyi erre a passzusra és elcsöndesedtek a balparti hullámok, hogy annál hallhatóbb legyen a jobboldal zörgése. (Itt tudniillik mostanság csak akkor törik meg a csendet, ha valami tetszetős dolog történik, például az elnök rendre utasít valakit.)

Mi az a 255. §? Intézkedés a rendzavarás, vagy az elnökkel szemben való «engedetlenség» esetére. A Ház az elnök kérdésére, vita nélkül, egyszerű szavazással utasíthatja a mentelmi bizottságot, hogy huszonnégy óra alatt tegyen javaslatot, mi történjék az okvetetlenkedő képviselő úrral, s a javaslat, amely fölött a Ház szintén vita nélkül és egyszerű szavazással dönt, ajánlhatja a terheltnek «határozott tartamú időleges kizárását» is.

Némelyek szerint orvosság, mások szerint mérég. Egyik azt mondja, királyi pallos, amely hódolatot parancsol; a másik azt, hogy: véres kard, amely annyit jelent, hogy — rajta!

Hogy alkalmazzák-e a képviselőház hangulatának radikális megváltoztatására kétségtelenül alkalmas paragrafust, azt bajos volna megjósolni, de hogy politikai klubokban, bizalmas beszélgetések során, Házban és Házon kívül egyaránt foglalkoznak a dologgal, azt különösen azóta, hogy Apponyi gróf az elnöki székből szóvá tette, eléggé tapasztalhatjuk.

Lapunk egyik munkatársa két ellenzéki notabilitással beszélt a 255. § alkalmazhatósága felől s a hallott véleményeket itt közöljük.

Beöthy Ákos szerint a mi parlamentünk egyik legnagyobb hibája, az egyoldalúság az, ami itt első sorban latba esik. Egészen más a helyzet Angliában, ahol a hodie tibi, cras mihi irányítja az egymás ellen küzdő pártokat.

A szóban forgó szakasz intézkedései helyesek is, szükségesek is, de csak úgy, ha objektív alkalmazást nyernek. De nagyon helytelenekké válnak, mihelyest a pártgyűlölet fegyvereiül használhatók. És ezért aztán nagyon is óvatos kéz legyen az, amely e szakasz applikálásához nyúl. Gyakran hallani, hogy nálunk is ott áll már a parlament, ahol Ausztriában. Nos, hát ez a felfogás teljesen alaptalan. Nálunk egyéenkint helyt állanak, mindenki vállalja a maga dolgáért a felelősséget, Házban és Házon kívül. Ezt pedig Ausztriában nem igen mondhatják el. Ha itt a Házban valaki elragadtatja magát, kiáll minden szaváért, vagy megköveti a Házat, mint ahogy ez már nem egyszer megtörtént; az osztrák parlamentben, amint tapasztalhatjuk, nem ez a szokás. A hol a zavarok e szakasz nélkül is alkalmas módon eltüntethetők, ahol mindenki maga elintézi a maga dolgát, mint nálunk, ott e retorziós paragrafus alkalmazása nem helyeselhető.

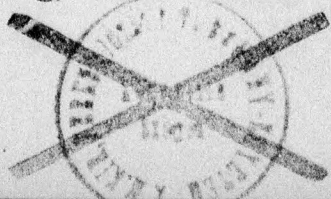
Justh Gyula azt hiszi, hogy ha a 255. § gyógyszerül alkalmaztatnék az obstrukciós bajokra, akkor orvosság helyett mérget adnának a betegnek. A magyar vér, a magyar természet nem engedné, hogy az legyen az eredmény, amit a szóban forgó intézkedés célozna, és a visszahatás talán csak növelné a furtulenciát. Arra, hogy ez a szakasz az elnök részéről igénybe vétessék, szükség nincs. De tulajdonképpen nem is használható ez a pont, mert nincs szankciója. Mert mi történik azzal a képviselővel, akire ugyan kimondja a Ház az időleges kizárást, de aki mégis bejön. A Ház-szabályoknak nincs egyetlen pontja, amely az ilyen képviselő ellen való eljárás felől intézkedik s közege sincs tulajdonképpen a Háznak, amelylyel a kizárást szükség esetén foganatosítsa.

A kereskedő a politikai helyzetről.

Egy kereskedő naplója.

Új játék a nagy gyermekeknek. — Az ex-lex. —
Ne tessék szidni! — A világ makacs rendje. —
Az adóerkölcs. — Nincsenek könyveim. —
A nép Budapesten.

Az már az eddigi feljegyzéseimből is kiderült, hogy kíváncsi természet vagyok. Nem arra, hogy mit csinál a konkurrencia, mert a magam mestersége felől nyugodt vagyok. De szeretek elkalandozni idegen területekre, mi készül rokon világokban. Így esett, hogy tavaly karácsony tájékán a párisi Figaróban egy cikket olvastam (— kérem, szótár nélkül! —), nagyon érdekes panaszt arról, hogy a játékgyárosoknak elernyedt a fantáziája. Nem tudnak kitalálni semmit, amiben szín volna és leleményesség, kedves vidámság és táplálék az apró nép képzelődésének. Mi történt azóta a játékgyárosokkal, került-e valahonnan valami ihletük, semmit se hallottam róla. De megtermett nálunk a nagy gyermekek játéka: az ex-lex. Ne tessék a régi lomtárból előszedni valami szidást, hogy íme, ennek a kozmopolita léleknek még az alkotmány kicsorbulása se fáj. Cinikusan mosolyog az ágrólszakadt a menydörgő válságon. Mert tudok én derülni az örömmel és borulni a bajjal. De a megdöbbenésemnél, hogy ez az állapot megvan, nagyobb az aggodásom azon, hogy az egyetemes könnyelműség létre tudta hozni. Ebben látom (— szegény merkantil észszel, természetesen —) a baj drámai tartalmát. Hogy akár a makacsság, akár az időbeli tévedés, akár az összes parlamenti csavarok olajozatlansága, akár a nyegleség, akár a terrőr hajlandósága, akár a nyers Balkán-vicc, akár az előre látást félrelökő tunyaság, akár bármi rendű elbizottság:



— lehet választani kinek-kinek a szája íze szerint, túllökte a hálón az alkotmányos labdát. Most, hogy a labda forog, repül, esik és megint feldobódik, nem fontos. Ez már játék, egy aktuális játék: olyiknak keserves, másnak mulatság, — mint a legtöbb játék. Az első napon, amikor a csapás ránkzúdult, már előbb is némi büszkeséggel emlegetett kertemben meg-néztem, feslik-e az akác? Igen! A hőmérő esése és emelkedése engedelmes-e korábbi törvényeinek? Igen! Valami csoda törölte-e az adókötelezettségemet sok lineás könyvem-ből? Nem! A hangos házmester jött-e a bérért? Igen! (Vagy azt tetszett hinni, hogy saját házamban lakom? Nem vagyok bolond!) Elaludt-e magától akár csak egy pislágyertya is, ha különben szenvedélyes kanóca tövig nem égett? Nem! Követett-e el valaki öngyilkosságot viharzó kétségbeesésben? Nem! És általában, mennek-e az emberek adót fizetni? Igen! Kérem, mennek, de mennyire mennek. Mert ez már azután egészen sajátlagos magyar erény, hogy megteszszük, mert nem muszáj. A parancsoló fináncnak ajtót mutatunk. A pihenő fináncot, akinek moccannia se szabad, dolgoztatjuk. Ilyen kis ellentétek közt mozognak gyakran egészen egyéni kiválóságaink. És az ellentétek sátrából május reggelén üdén, könnyen és mégis impozánsan lépett ki, lenge tavaszi ruhában hozzá, az adóerkölcs. Az is van ám. És nem az utolsó. Sajnálom az intellektusom nagy szegénységét, de semmi tragikus következtetésem e nemzet-rázó rendetlenség dolgában nincs. Az állapot bizonyára szomorú. De mi haszna, ha a könyeim tőle megeredni nem tudnak. Megátalkodott könyvek! Nagyon megfészkelődhetnek, hogy olyan nehezen tudnak felszabadulni. Inkább nézem a barna, szép arcú, egészséges, zászlós tüntetőket, a nagy magyar föld fiait, akik felzarándokolnak — megnézni Budapestet. Tízszereset ellene, hogy azt se tudják, mi az az ex-lex. Legfeljebb, hogy nem lehet becsületes dolog, aminek még magyar neve sincs. És jaj, de igazuk van!

MINISTERELNOK-JELÖLTEK. A gerinctelenek — és rossz gerincűek — e tömegéből ki- és elválnak két szikár alak, de nem bent a házban, hanem kint a folyosón. Bent ők is csak nézők, az egyik érdeklődik, a másik apathikusabb. A fiatal Andrássy és a fiatal Tisza, nagy lépésekkel mérik a folyosót, majd elvonulnak egy ablakmélyedésbe és egymással politizálnak. A suttogások, összebujások, kisebb rendű árulások e parlamentjében jó látni őket amint elmélyedve — sőt elkomolyodva — féltik a hazát. Messziről legalább, úgy látszik, hogy ezek tudnak és akarnak akarni. Az eredetjük mindenestre biztató és együtt még jelentékenyebbek, mint külön külön. Mondják, hogy Andrássy Gyula a nagyobb politikai képesség, mert szélesebb látókörű, több az invenciója. Ellenben Tisza István többet tud. Az első: csupa artisztikus forma, a másik: hajthatatlan és kemény. Andrássynak — akik közelről ismerik — egy nagy hibáját tudják: nem tud délelőtt fölkelni, egy magyar miniszterelnök, aki tizenegyig fekszik, nem lehet! Tiszának több a fizikai ereje, de apjának nemcsak dicsősége, hanem az iránta még ma is élő gyűlölet nyomja a vállát. Külső megjelenésre, tehetségre, talán ízlésre nézve is ellentétes alakok, de egyben hasonlatosak: kitűnő konstrukció mind a kettő, ezeknek van gerincük, és egygyet akarnak.

Mit?

«A két miniszterelnökjelölt!» böködnek beléjük az ujjokkal ellenségeik és barátaik. De vajjon akarja-e az egyik és lehetőnek tartja-e a másik? Szándékaikról — amennyiben az a saját személyükre vonatkozik — senki sem tudhat semmit, uri emberek és uri ember nem ül meleg helyre. De nem csinálnak abból titkot, hogy ezt a helyzetet — a parlamentre és az országra nézve — tűrhetetlennek tartásák. Am van-e valamely tervük, amelylyel félbe akarják szakítani, külön-e, együtt-e? És hogy lesznek Apponyival?

Mert Apponyival valahogy lenni kell. «Megint nagy formát mutatott», mondják a hívei. Ő mindig nagy formát mutat. Legutóbb beteg is volt. «Beteg. Hm!» szólnak titokzatos mosolylyal rajongói. Ah, Apponyi nem naiv többé, államférflú. Ha kell, beteg is lesz. De ne merjen tréfálkozni a nemzet e legkedvesebb gyermekével senki! Mégis ő lesz a miniszterelnök, minden második napon miniszterelnök lesz. A mostani vele való kombináció az, hogy az ellenzék — állítólag — leszerel, ha Apponyit bízzák meg kormányalakítással. Mert az ellenzék a nemzettel szemben igazolhatja magát, ha Apponyinak enged! Az ellenzék kínban van, szeretne szabadulni a felelősségtől

és szeretné az Apponyi vállaira áthárítani. Mily kár, hogy ez is csak kombináció és milyen kár, hogy nem lehet igaz. Egy olyan kormány elnökének lenni, akit a kisebbség erőszakol — ez Apponyi Albertnek való. Mert aki egyszerre áll forradalmi és konzervatív alapra; ez ő. Boldog és nagy lélek, minden ellentétessége dacára csupa zenei összhang.



A DUNA SZABADSÁGA. A tenger nagyhatalom. A Duna pedig a szabad nagyhatalomtól szívta el a nagy privilegiumait s ezek között első sorban a nemzetközi úton biztosította föltétlen szabadságát. Ezen a szabadságon csorbát ütni nem lehet. Aki megpróbálja, annak öt európai nagyhatalommal gyűlhet meg a baja. Avval az öttel, amely a Duna folyam szabadságára vonatkozó párisi szerződést aláírta. A Duna-ünnepély rendezői pedig gyöngébbek lesznek Orosz, Német, Francia, Angol és Ausztria-Magyarországnál. A Duna-ünnepély estéjén, esti öt órától éjfélig, tehát hét óra hosszat el fogják zárni a Dunát. Ez idő alatt komoly hajó nem közlekedhet rajta, csak olyan játékajó, melyet egy mulató nagyváros jótékonyága vagy jó kedve kormányoz ki az üzlet és forgalom számára rendelt vízre. De a komoly hajók közt ezen az estén akadhat olyan is, amely Zimonyból jövet Bécsbe igyekszik, vagyis külföldre megy. A kapitányának az a szigorú utasítása, hogy másnap reggel nyolc órakor rakja ki az árúját Bécsben, mert különben a bécsi kereskedő nem veszi át. A kapitány csupa jószándékból érkezik meg Promontorig, ahol magyar vendégszeretettel fogadják s nem eresztik tovább. A kapitány káromkodik, sír, jajveszékel, hivatkozik a párisi szerződésre, amely kimondta a Duna szabadságát. Mitsem használ. Avval biztatják, hogy várjon s nézze meg nyugodtan, milyen szépen kivilágítják ott túl a Dunát. A hat órai késés éppen százezer forint kárt okoz a tulajdonosának. Ez a példa. A kapitánynak azonban nem kell okvetlenül ilyen kellemetlenségbe esnie, sőt éppen ezen az estén nem is kell megjelenie a gabonás hajójával. Ez nem is fontos. A Duna azonban el van zárva, a precedens megvan arra, hogy miképen

lehet megszegni egy szerződést s miképen lehet korlátozni a «terjedelmi» Duna szabadságát. A szerződésben, melyről szólunk, világosan meg van mondva, hogy a Duna folyamot csak az állam biztonságát veszélyeztető okból szabad elzárni béke idején. Sauf ces règlements il ne sera apporté aucun obstacle, quel qu'il soit, a la libre navigation. Minden szerződés sorai közt van egy kis nyílás. Ezen is van. Olyan kis nyílás pedig nincs a világon, amelyen át ne lehetne bújni, ha az ember szórakozni akar. Avval indokolják a folyam elzárásának szükségességét, hogy óvintézkednek balesetek ellen. Rossz indokolás, mert egy magasabb érdek sérelmével jár. A szerződés sérelmével is, amelyabszolút szabadságról (entièrement libre) beszél s nem engedi meg, hogy akármely érdekért csak egy pillanatra is elzárják a folyamot. A baleseteket pedig nem a folyam szabadsága, hanem az ünnepély okozza, ha okozza. A párisi szerződést aláírt hatalmakat, első sorban a magunk külügyministeriumát és a dunai bizottságot közelről érdekli ez a kérdés, amely a nemzetközi jog magyarázatára hivatottak között bizonyosan föl fog tűnni, mint akadémikus kérdés is. Hogy a nagyhatalmak gyakorlatilag is kénytelenek legyenek állást foglalni ebben a dologban, arról azoknak kell gondoskodniok, akik minden nagystílusú szórá kozás alkalmával csak erősebben érzik szegénységüket, vagy akik a nagy gazdasági érdekeket fontosabbnak látják mindenkor, mint egy akármilyen szép és bizonyára sikeresen tündöklő tűzijátékot.



Spiritizmus Budapesten.

Mit szól a tudomány?

A magnetizmus tudorának előszobájában szférikus zene lágy zöngése hallatszott bévülről. A doktor urat hárfázásban zavartam meg épen.

— Sok dolga akad önnek a spiritizmussal? — kérdeztem tőle.

— Óh, nagyon sok. A hívek egyre-másra jönnek hozzám tanácsért, fölvilágosításért. Megfordúl itt grófnétól egyszerű munkásig mindenfajta ember. Ma épen egy gépmunkás volt itt és meglepett, hogy mily szakszerűen beszélt a spiritizmusról. Igazán olvasott, tudományos ember volt.

— Ápropo! Doktor úr tudományos neveltetése nem ellenkezik a spiritisztikus jelenségekkel?

— A legkevésbé sem. Nincs azok közt egy sem, amit a tudomány elveivel megcáfolhatnék, bárha olyan sincs, amit megmagyarázhatnék velök.

— És hogy viselkedik a tudós világ a spiritizmus irányában?

— Eddigelé érthetetlenül üldözte, tagadta, babonának bélyegezte. Például boldogult Laufenauer, aki egyébként jeles ember volt a szakmájában, nemcsak azt tagadta, hogy a szellem mozgatja az asztalt, de konokul tagadta azt is, hogy egyáltalán mozog az asztal. Holott már akkor is elismert annyit a tudományos világ, hogy itt eddig ismeretlen erő működik, amely azonban nem szellem.

— Megenyhült már a tudósok e magatartása?

— Azt hiszem igen, mert egy idő óta — nem írnak a spiritizmus ellen.

— Nem gondolja-e, hogy ez nem beleegyező hallgatás, hanem épen semmibevevés?

A doktor urat szemmelláthatólag lehangolta ez a kérdés, aztán határozottan mondta:

— Nem!

Hogy folyik le a séance?

Föltétlenül szavahihető barátom beszéli: Vívómester barátom, akiről hallomásból tudtam, hogy kitünő médium, meghívott végre

egy séancera. Eleve kijelentettem, hogy nem hiszek az egészben semmit és fogadkoztam, hogy leleplezem őket. De barátom óva intett ettől. Azt mondta, hogy bajom lehet belőle. A szellemek könyörtelenül megboszulják a hepciáskodó kételkedőt.

Hanem azért egy skatulya gyufát zsebembe csúszttam óvatosságból, mielőtt elmentem.

A vívóterem sötét volt, csak egyetlen villanyos körte izzott a közepén. Vagy nyolcan voltunk együtt. Ügyvédek, hivatalnokok, köztük egy táblabíró is. Mind sorba ültek és áhítatos csöndbe mélyedtek.

A médium egy függöny elé ült (jól megnéztem, hogy van-e valami a függöny mögött, de meggyőződtem róla, hogy kardokon, vívóalorcákon kívül nincs ott semmi egyéb) és mereven nézett maga elé.

Egyszerre egy fényfolt villant meg az egyik sarokban, mintha vetítőtükréből lövelték volna oda. De tükör nem volt az egész teremben és a fényfolt elszigetelten állott a levegőben, kisugárzó küllők nélkül. A fény sűrűsödni, gomolyodni kezdett, míg végre olyan lett, mint egy felhő, amelynek egy bizonytalan körvonalú női alak a magja. Ez a megdöbbenő, csodálatos látvány felbőszítette egész hitetlenségemet és hirtelen gyufát gyújtottam. E pillanatban borzasztó dolog történt. Valami megfoghatatlan erő fölkapott és a többiek fején keresztül odaröpített a falhoz. Azt hittem, hogy szétzúzodom, de szerencsére csak a karomat ütöttem meg. Most is itt az ütés helye.

Sápadtan, fogvacogva föltápáskodtam és visszaültem a helyemre. Mindenbe belétörődve, megadással néztem most már, hogy mi történik körülöttem. A fényfolt most is ott libegett szabadon, aztán közeledett egy nádfonatos asztalkához, amelyen papiros és ceruza volt. Hirtelen fehér keztyűs női kéz nyúlt ki a felhőből, megragadta a ceruzát és gyorsan írni kezdett a papirosra. Mikor ezt befejezte, kezét emlékül belényomta egy tál lisztbe, amely szintén az asztalkán volt, aztán eltűnt. A séancenak vége volt és vívómester barátom sápadtan, beesett szemmel riadt föl székéből.

Megnéztük a lisztben a kéz nyomát. Tökéletes női kéz volt és ott volt a keztyű gombjainak finom lenyomata is. Jól el lehetett olvasni: a gombon egy milánói cég fölirata látszott. A médium olasz nő volt és mondanivalóját is olaszul írta meg.

... Ennyi történt. Ezt saját szememmel láttam és lehetetlen, hogy érzékeim megcsaltak volna. Hogy mit gondolok róla? Édes

istenem, legjobban szeretnék semmit sem gondolni róla. El nem hihetem, ez ellen tiltakozik minden eddigi tudásom és eltagadni sem tudom, ez ellen egészséges érzéseim tiltakoznak. Annyi bizonyos, hogy azóta mindig üldöz e jelenet rémképe és esténként sok bort kell meginnom, hogy el tudjak aludni . . .

E séance kritikája.

Elmondtam barátom ez elbeszélését Wajditsch dr.-nak és megkérdeztem tőle :

— Ön, mint a spiritizmus ismerője, valószínűnek tartja ezt ?

— Osmerem azt a séance-ot, valaminthogy minden jelentősebb séance-ról van tudomásom. Az ön barátja teljesen híven beszélt el a történetet és egyetlenolyan részletet sem mondott el, ami ne volna köznapi jelenség a spiritizmusban.

— Ön lehetségesnek találja, hogy a szellem keztyűt viselt, és pedig nem afféle szellemi keztyűt, hanem valóságos, materiális, acélgombos keztyűt, amelynek lenyomata megmarad a lisztben és amely mégis szabadon libeg a levegőben, fölmentve a nehézkedés törvénye alól ?

— Miért ne? A szellem földi formáinak mindama részeit materializálhatja, amelyeket földi életében kedvelt és amelyek lényéhez forrtak. Már pedig egy olasz úrinő a keztyűjére bizonynyal helyez annyi súlyt, mint például a fülcimpájára . . . Találkozik ön még azzal a barátjával ?

— Igen.

— Ugy adja át neki üzenetemet: kár félnie a szellemektől és kár borral altatgatnia magát. Szálljon magába, szerezzen hitet és meg fogja látni, hogy a szellemektől nem kell félni, valamennyien jó barátai az embernek, — még ha egyik-másik meg is tréfálja őket!

A szocializmus és az élet.

Irta: Jean Jaurès,
a francia szocialisták vezére.

Egy kiváltságos osztály uralma merénylet az emberiség ellen. A szocializmus, mely minden osztályuralmat, általában minden osztálykülömbiséget meg fog szüntetni, ilyenformán helyreállítja az emberiséget. Következésképpen mindenkinek az az igazságos kötelessége, hogy szocialista legyen.

Csak azt ne higyjék, mint ahogy néhány szocialista meg pozitívista teszi, hogy gyerekes és hiábavaló dolog az igazságra hivatkozni, hogy ez egy tisztára metafizikai és végtelenül tágítható fogalom és hogy minden zsarnokság köpönyegét a saját tetszése szerint szabhatta ezen banális bíborból. Szó sincs róla; a modern társadalomban e szónak: igazság mindinkább megjön a tisztább, határozottabb értelme. Azt mondja, hogy minden emberben, minden individuumban az emberiséget kell tisztelni, benne az egész emberiességet lehetőleg ki kell fejleszteni. Igazi emberi méltóság azonban csak ott van, ahol függetlenség uralkodik, tevékeny akarat, az individuumnak szabad és szíves hozzáilleszkedése az egészhez. Ott, ahol az emberek mások kegyelmétől függnék, ahol ők nem szabad akaratukból segítenek az általános munkálkodásoknál, ahol az egyén a mások hatalmából, megszokásából és nem szabad elhatározásából van az összesség törvényeinek alávetve, ott mindenütt csak csekélyértékű, megcsönkített emberi méltóságról lehet szó. Tehát az emberiség csak a tőke pusztulása és a szocializmus létrejötte révén jut majd jogaihoz.

Jól tudom, hogy a forradalmi jómódú polgári osztály az emberi jogok magyarázatába oligarchikus értelmet, osztályszellemet csempészett bele. Tudom, hogy megkísér-

lette a tulajdonnak polgári alakját mindenkorra szentesíteni, sőt hogy a politikában azzal kezdte, hogy a szegények millióitól megvonta a választói jogot s így őket másodosztályú polgárokká tette. De éppen oly jól tudom azt is, hogy a demokraták egész egyszerűen az emberi jogra, melyhez minden embernek joga van, hivatkoztak, a választói jogot valamennyi ember számára követelik és azon vannak, hogy ezt el is ériék. Tudom, hogy a proletárok rögtön az emberi jogokra támaszkodtak, hogy gazdasági követelményeiknek érvényt szerezzenek. Tudom, hogy a munkásosztály, melynek mozgalma az 1789. esztendőben még a kezdet kezdetén volt, nem habozott és az emberi jogokat proletár értelemben alkalmazta és bővítette. 1792 óta kijelentette, hogy a jog az élethez minden tulajdonjogok között a legelső és hogy ennek a legnagyobb jószágának a biztosítása minden más törvénynél előbbre való. Ennek a szónak az értelmét: élet, szélesbíteni kell és merészen nagyobbítani. Ha alatta nemcsak a megélhetés biztosítását értjük, hanem az egész életet, minden emberi tehetségnek a kifejlődését, akkor ez maga a kommunizmus, melyet a proletariatus az emberi jogok magyarázatán felépít. Csak így nyertek a forradalom hirdette emberi jogok egy sokkal hatalmasabb, nagyobb értelmet, mint a melyet nekik a forradalmi polgárság adott. Ez nem volt elég az ő oligarchikus, nagyon is szűkre határolt jogával, ezzel nem tudta az emberi jogok keretét kitölteni; a folyam medre nagyobb volt, mint a folyó; egy új dagadó hullámnak kell jönnie, a nagy proletár, emberi dagálynak, hogy az igazság gondolata végre megkapja a maga igazi tartalmát.

A szocializmus maga meg fogja adni az emberi jogok magyarázatának igazi értelmét és az emberek jogait tökéletesen meg fogja valósítani. A polgári osztály forradalmi joga néhány békójától szabadította meg az ember személyiségét; de amikor az ifjú nemzedéket kényszeríti, hogy kamatot fizessen a tőkének, melyet előző nemzedékek halmoztak össze és egy kisebbségnek megadja a jogot, hogy ezt az adót behajtsa, a jelző egy fajával meg-

károsítsa a múlt és egy osztály javára minden emberi személyiséget.

Ezzel ellentétben mi azt állítjuk, hogy az összes termelési eszközöket, az emberek által felhalmozott minden gazdagságot rendelkezésére kell bocsátani minden emberi képességnek, szolgálnia kell minden embernek az ő felszabadulására. Nézetünk szerint mostantól kezdve minden egyes embernek joga van a fejlődésnek azon eszközeire, melyeket az emberiség létrehozott. Nem születik már ember segély nélkül, erőtlennül, minden nyomásnak, minden kizsákmányolásnak kiszolgáltatva. Hanem, minden újszülött egy jogokkal felruházott személy, aki követelheti teljes kifejlődéséhez az emberi munka által felhalmozott eszközöknek szabad használatát. Minden egyénnek joga van életképességének teljes kifejtésére. Jogosan követelheti az emberiségtől mindazt, ami az ő munkáját elősegíti. Joga van a munkához, dolgozhat, produkálhat, alkothat, anélkül, hogy embereknek egy bizonyos osztálya a munkáját kizsákmányolja és leigázza. Mint-hogy a társadalom az egyént e joghoz csak az eszközök megadásával segítheti, így hát a társadalomnak magának korlátlan tulajdonjoggal kell bírnia e dolgok felett.

Marx és Engels «Das Communistische Manifest»-ben pompásan rajzolták meg az élet iránt való tiszteletet, a kommunizmus e lelkét:

«A polgári társadalomban az élő munka csak eszköz a felhalmozott munka szaporítására. A kommunisztikus társadalomban a felhalmozott munka csak eszköz, mely a munka életfolyamatát szélesbíti, gazdagítja, elősegíti.

A polgári társadalomban tehát a múlt uralkodik a jelen fölött, a kommunisztikusban a jelen a múlt fölött. A polgári társadalomban a tőke önálló és személyes, míg a tevékeny egyén függő és személytelen.»

Az emberi jogok kihirdetése ugyancsak az élet megigénylése volt, egy felszólítás az élethez. A forradalom kihirdette az élők jogát. Elvette a múlt emberiségétől a jogot, hogy a jelen emberiségét békóba verje. Megtagadta a királyoktól és nemesektől a jogot, hogy elmúlt szolgálatokért

a jelen emberiségén zsarnokoskodjanak, fejlődésében megátolják. Ellenkezőleg, az élő ember a saját hasznára birtokába vette az erőket, melyeket a múlt reá hagyott. Így Franciaország egysége, a királyságtól előkészítve, a forradalom döntő segédeszköze lett. Így lesznek majd a polgárság által felhalmozott termelő erők a tőke külön jogaival szemben az emberiség felszabadításának döntő eszközei.

Az élet a múltat nem törli el: hatalmába hajtja. A forradalom nem szakítás, hanem meghódítás. Ha a proletariátus e hódítást befejezte, ha meglesz a kommunizmus, akkor minden emberi erő, mely évszázadokon át felhalmozódott, úgy fog hatni, mint egy jóságos, virágzó természeti erő. Minden embert már születésekor a szárnyai alá veszi és a legpompásabb kifejlődéshez fogja őket vezetni.

Ejjel.

Sújt az ököl, zuhan a test.
Poros utat pirosra fest
Gőzölgő vér.

Sápadt arcra néz a hold.

Valami árny tovafut,
S ahol rohan,
Lába alatt
Dübörögve szól az út.

Sápadt arcra néz a hold.

Kis ablakot megkocogtat,
Ajtónyitót megcsókolgat
Es remegő szóval kérdi:
«Édes anyád fönnt van-e még?
Kicsiny Pali fönnt van-e még?»

Eltűnik a hold világa,
Sötétség van a szobába'.
Odakívül

Zúg a szélvész, cikkázik a villám,
Aztán zápor indul.

«Oltsd el a világot! Még majd,
Tudja Isten, mit gondolnak!»
— Pénzsördülés hallik. —
«Uram, bocsá'! Lesz kenyeriünk
[ho!nap!]

Azt az arcot
Odakünn a poros úton
Záporosó megnyaldossa,
S a gőzös vért
Lágyan, lassan mossa, mossa . . .

Apor Dezső.

Tabarin mókáiból.

(1622.)

Átültette : Heltai Jenő.

Tabarin a vásárokon komédiázván, színésztársával, a tudós Mesterrel, e párbeszédet folytatja:

Hogyan zárjuk el a patkányok elől a házat?

Tabarin: Mester, tegnap a városban valami idegenféle embert láttam, aki kiáltozva hirdette: «Halál a patkányokra és az egerekre!» Hogyan akadályozná meg ön a patkányokat abban, hogy egy házba bejussanak?

A mester: A Természet mindig csodálatra méltó, amikor olyan állatokat, sőt növényeket teremtett, amelyek egymásnak ellenségei és gyűlölői: így a farkas és a bárány titkos gyűlölettel vannak egymás iránt; az elefánt és a rinócerosz, a sas és a kigyó, az oroszlán és a kakas egymás ellenségei; a növények között a tölgyfa és az olajfa nem szenvedhetik egymást, a szőlő nem terem ott, ahol káposzta van; ennélfogva, ha meg akarjuk gátolni, hogy a patkányok bejussanak egy házba, csak az ő különös és természetes ellenségüket, a macskát kell velük szembeállítani. A két állat közt oly nagy a nézeteltérés, hogy elég egy házba ötven macskát elhelyezni és már száz patkányt gátoltunk meg abban, hogy a lábát oda betegye.

Tabarin: Szó sincs ennyi fáradozásról, mert ha a dolog januárban történnék, amikor a macskák szerelmesek, hol talál ön ennyi macskát? A legjobb módszer, amelylyel a patkányokat megakadályozzuk abban, hogy a házba bejussanak, az, ha a házba egy zsandárt helyezünk el. A patkányok, akik mindent elpusztítanak, meglátván a zsandárt (aki csakúgy pusztít, mint ők), rögtön belátják, hogy ők innen már elkéstek, mert itt semmi sem marad már nekik és elkerülik a házat.

A legbátrabb állat.

Tabarin: Minthogy ön egy kevésbé ismeri az állatok természetét, nem mondaná meg nekem, melyik a legbátrabb és a legnemesebb állat?

A mester: Ez nem is kérdés Tabarin, az oroszlán. Vérengzőbb lévén mindenkéül, egyúttal a legbátrabb is.

Tabarin: Minő csalódás, óh mesterem! Nem akarom mondani, hogy ön hazudik, de a dolog nem így van. A legbátrabb állat a molnár számar, mert az egész nap tolvajok között van és mégsem fél.

Ha egy molnár, egy szabó, egy zsandár és egy ügyvéd egy zsákban vannak, ki jön ki elsőnek közülök a zsákból?

Tabarin: Mester, ha ön egy zsákba beledug egy molnárt, egy szabót, egy zsandárt és egy ügyvédet és azután kibontja a zsákot, a négy közül ki jön ki elsőnek belőle?

A mester: Valóban Tabarin, őszintén be kell vallanom, hogy ezt a kérdést nem tudom megoldani; tekintve, hogy semmiféle okom nincs annak a meghatározására, hogy melyik jön ki elsőnek? Ez közömbös és a közömbös cselekedetek indító okára nehéz rájönni; mert a bölcsészek azt mondják: ha két ok úgy viszonylik egymáshoz egy okozat előidézésében, hogy *non est major ratio unius, quam alterius, tunc non datur actio*, akkor nincs okozat; ennél fogva kell valami körülménynek lennie, amely a cselekvőt *extra causas* tette birja; de én nem tudok semmiféle okot, amelynél fogva egyik előbb jöjjön ki, mint a másik, minthogy *omnia sunt paria*. Legföljebb azt mondhatnám, hogy az jön ki elsőnek, aki legközelebb van a zsák nyílásához.

Tabarin: Már látom, hogy el kell árulnom e titkot, mester, de ön fizet érte valamelyes borokat.

A mester: A törekvő ember minden áldozatra kész, ha valamely ismeret elsajátításáról van szó.

Tabarin: Ha egy zsákban egy zsandár, egy molnár, egy szabó és egy ügyvéd van, elsőnek egy gazember jön ki a zsákból. Ez több mint bizonyos, mester!

Melyik a legtermékenyebb és a leggyümölcsözőbb fa?

Tabarin: Mester, ön tengereket járt ember, látott mindenféle országokat és tájakat, mely fát véli ön a legtermékenyebbnek és leggyümölcsözőbbnek?

A mester: Tényleg Tabarin, az, aki utazott, különb azoknál, akik a tétlenség lomhaságában lustálkodván, otthon maradnak és nem néznek el idegen országokba, ahol az ember mindig tanul egynémely különös dolgokat. A természet a fákat természetük szerint termékenyeknek vagy gyümölcsteleneknek alkotta. *Non omnis fert omnia tellus . . .* mondja Vergilius. Különben a legtermékenyebb és leggyümölcsözőbb fák Franciaországban és Itáliában vannak; e két ország a mérsékelt égöv alatt van, a fákat ápolják és gondozzák, ennél fogva a gyümölcsfák néha annyira roskadoznak gyümölcseiknek a terhétől, hogy meg kell támasztani az ágaikat. Már most, ha azt kérdezed, melyik fa hozza a legtöbb gyümölcsöt, erre nem felelhetek neked, tekintve a fák végtelen tömegét, amely gyümölcsben egyformán dús; mégis leggyümölcsözőbbnek tartom azt a fát, amely kétszer is ad gyümölcsöt egy évben, hogy a költővel szóljak: *Bis gravidae segetes, bis fructibus utilis arbor.*

Tabarin: Ön nem ért hozzá mester; a legtermékenyebb és a leggyümölcsözőbb fa az akasztófa, mert mihelyt ültetik, máris van gyümölcse, még pedig nem is levelez és nem is virágzik. Továbbá, mihelyt az egyik gyümölcsöt leszedték róla, rögtön másik jön a helyére.

Ki szeretne félszemű lenni?

Tabarin: Mester, amikor valaki azt mondta, hogy száz tallért adna érte, ha félszemű lehetne, — kik azok, akiknél ez a kívánság érthető?

A mester: Aki ezt mondta, Tabarin, az bolond, tekintve, hogy a szem a legbecsesebb és legértékesebb része szervezetünknek. Nagy balgaság, ha valaki ennek a gyönyörű szervnek az elvesztésére vágyakozik.

Tabarin: Mester, a vakok azok, akik félszeműek szeretnének lenni; ha nem hisz nekem, kérdezze meg tőlük, egy sincs közöttük, aki önt nem szívesen látná az akasztófán.

Kik azok, akik nem tartoznak senkinek?

Tabarin: Kik azok a szerencsés emberek, oh mester, akik nem tartoznak senkinek?

A mester: Ilyen ember nincs a világon, Tabarin. Aki a hitelezőit annyira kielégítette, hogy elmondhatja magáról, hogy senkinek sem tartozik: az is tartozik Istennek, a mindenség legfőbb urának. Sohasem fizethetjük meg neki azt a jótéteményt, amelyet a teremtéssel kaptunk tőle és amely nap-nap után megújul abban, hogy vagyunk. A királyok, császárok tartoznak neki jogarukkal, koronájukkal, birodalmukkal, a fejedelmek és nagyurak a királynak tartozgaldagságukkal és rangjukkal; így vagyunk mind egymásnak alávetve, a hivatalnokok a nagyuraknak, a gyermekek szüleiknek tartoznak, elannyira, hogy senki sem mondhatja el magáról, hogy nem tartozik senkinek.

Tabarin: Már pedig én ismerek ilyen embereket!

A mester: Kik azok, Tabarin?

Tabarin: A koldusok, mester. Azoknak nincs adóságuk, azok nem tartoznak senkinek, azok mindenkitől követelnek.

ÚJ KÖLTŐK.

Farkas Imre:

Senes tres.

Öregek, hárman, jöttek le a hegyről.
Lassan haladtak, megroskadó térddel.
Az egyik dús volt . . . tömjéne, myrrhája
Három királyok vagyonával ért fel.
A másik a legszebb nőt bírta nőül,
Akire csak lemosolygott az ég,
Kinek szemében szilaj szenvedélyek
Elfojtott, olthatatlan lángja ég.
Bölcs volt a harmadik . . . sok pergamenre
Róttá tudását föl egy élten át — — —
Öregek, hárman, jöttek le a hegyről.
Ősz volt. Hervadtak a gliciniák.

— — — S egy koldusfiú haladt át az úton.
Valami kóbor, jókedvű bolond.
Csapzott fürtei vállára borultak,
Feje födetlen, a ruhája rongy.
Sötét szemében vidám, dacos tűz ég,
Virág diszíti ócska hegedűjét,
Pajzánkodva, mosolygva, szökellve,
Ment föl a hegynek. Ajkán játszi ének — — —
Utánna néztek irigykedve, búsán,
Hárman, a dús, a nagyszakállú vének.

Leonid Andrejev.

Eddig a nagy orosz regény gyakorolt nagy hatást a külföldre, most, úgylátszik, ezt a szereplését a vázlat veszi át. A közelmúlt eseményei legalább is erre utalnak. Nem a nagy regényei, hanem apró vázlatai teszik Maxim Gorkit néhány év alatt európai hírűvé és Csehov is mindenek előtt a vázlat mestere.

Most egy új ember lép a színtérre: Leonid Andrejev. Egy ismeretlen moszkvai újságíró ezelőtt egy esztendővel egy kötet vázlatot, számszerint tizet, adott ki. Michailovszki, a jogosan nagytekintélyű kritikus, írt róla egy lelkesedő cikket és Andrejev híres ember lett. Könyve fogyott ezer meg ezer példányban. Hamar kijutott a külföldre is.

Andrejev a könyvét Gorkinak ajánlotta, — bizonyára csak mint tisztelője, nem mint tanítványa. Mert alig van nagyobb ellentét e kettőnél. Gorkinak minden mondatában ott az egész ember. Szinte hallani a hangját, látni villogó szemeit, az ember újraéli az elbeszélő izgatottságát. Egészen más Andrejev. Ő a legborzasztóbb és legszomorúbb történeteket a legnagyobb nyugalommal mondja el.

Andrejev mesél egy diákról («A kacaj»), aki egy álarcos bála ment, kinainak felöltözve, és így írja le az álarcát: «Ez egy, ha így szabad mondani, elvont fiziognómia volt; volt orra, szeme, szája. Minden a rendes alakjában és a kellő helyén és mégsem volt benne semmi emberi. Még a sírban sem lehet egy ember olyan csöndes arcú. Nem fejezett ki sem vidámságot, sem fájdalmat, sem csudálatot, tökéletesen kifejezéstelen volt».

Andrejev művészete hasonlít egy kissé ehhez az álarchoz. Mert ha azt írja róla: «Rátok nézett egyenesen és csöndesen, és egy leküzdhetetlen kacaj vett rajtatok erőt föltétlenül», ez már nem talál az ő modorára. Ha olvassuk a vázlatait, sem leküzdhetetlen kacaj, sem leküzdhetetlen sirás nem fog el, hanem leküzdhetetlen szomorúság. Minden kis elbeszélése végén

tátongó örvény szélén állunk és az egész világot komor köd burkolja be. Itt nem lehet sem előre jutni, sem hátramenni.

Mert Andrejev abszolút pesszimista, nem relativ, mint Tolsztoj, aki hisz egy jobb jövőben, vagy mint Gorki, aki az ember természetében a jót elpusztíthatatlannak látja. Néki is, mint Schopenhauernek, az élet: kellemetlen dolog. A halál az egyetlen, ami bizonyos, — legtöbb vázlata egy-egy hullával végződik — a boldogság pedig egy illúzió, mely csakhamar széjjelfoszlik. És nagyon jellemzi Andrejevet, hogy ő már a nagy kiábrándulást, csalódást az ifjúkorba is beleviszi. Gyermekehistóriái «Péterke nyaral» és «A kis angyal» bizony a legkeserűbbek közül valók.

Az emberek meg a világ csak arra jók — hogy Andrejev vázlatokat írjon róluk. Még pedig művésziiesen. Emlékeztet Flaubert-re és Maupassant-ra. És híven követi a tanácsot, melyet Flaubert adott tanítványának: vegyen szemügyre mindent úgy, mintha róluk még senkisért írt volna és fedezzen fel rajtuk újat, váratlant. Van benne valami szenvedélyes vágy a nézet meg a kifejezés eredetisége után. És ez a nagy művészi, hogy ez az eredetiség úgy tűnik fel, mint ami egészen magától értetődik.

A mondatai úgy hatnak, mintha csak oda lennének vetve és mégis hihetetlen nagy munka rejlik bennük, mely néha megnyilatkozik abban, hogy a művészből a művésziességre téved. Föltétlenül méltó tanítványa Csehovnak, aki Oroszországban ma talán a legnagyobb literaris művész.

Andrejev megjelenése és nagy hatása a kor produktuma. Jellemzi az orosz intelligencia hangulatát. Ezen a néposztályon lassanként tompa kétségbeesés vett erőt. Két nemzedéknek heves munkája és óriási áldozatai eleddig hiábavalók voltak. Minél hatalmasabb lesz a cár birodalma kifelé, annál elviselhetlenebbé lesz bent a lealázó nyomás. És mi más marad a számukra — a művészet birodalmába menekülnek. Innen van Andrejev pesszimizmusa és művészi volta. Főtulajdonságai talán inkább a milieu-jének eredményei, nem pedig temperamentumának tényezői.



A kincsesládika.

Legenda.

Írta: Lagerlöf Selma.

A püspök magához hívatta páter Verneau-t. Igen kínos ügyről volt szó. Páter Verneau-t kiküldték, hogy Charleroi környékén egy gyártelepen prédikáljon, de ő éppen egy nagy munkaszünetés kellő közepébe jutott, amikor is a munkások elég vadul és féktelenül viselkedtek. Jelentette a püspökének, hogy amint a «fekete földre» érkezett, a munkások egyik vezetőjétől levelet kapott, melyben azt írja, hogy néki szabad szónokolni: de, ha ő a prédikációjában Istent meri emlegetni — akár nyíltan, akár kerülő úton — akkor a templomban nagy botrány lesz. «És amikor a szószékre léptem és láttam a gyülekezetet, — mondotta a páter — nem kételkedtem benne, hogy a fenyegetésüket meg is valósítják.»

Páter Verneau kicsiny, kiszáradt szerzetes volt. A püspök úgy nézett le rá, mint valami másmilyen teremtésre. Az ilyen beretválatlan, kissé piszkos szerzetes, akinek az arca is igazán jelentéktelen, bizonyára gyáva. Hiszen még tőle is félt, a püspöktől.

— Azt is jelentették nekem, — mondotta a püspök, — hogy ön a munkások kivánságának eleget tett. Nekem nem is kell hangsúlyoznom . . .

— Monseigneur, — szakította őt félbe páter Verneau alázatosan, — azt hiszem, hogy az egyháznak, ha csak lehet, kínos jelek elöl ki kell térnie.

— Hanem az olyan egyház, mely nem meri az Isten nevét hangoztatni . . .

— Monseigneur hallotta a beszédemet?

A püspök a szobában fel s alá járt, hogy csillapuljon.

— Ön persze még tudja? — mondotta.

— Tudom, monseigneur.

— Hadd halljam tehát, szószerint, páter Verneau, úgy, ahogy ön azt akkor elmondotta, szószerint.

A püspök a karosszékebe ült. Páter Verneau állva maradt.

— Polgártársak és társnők, — kezdte mondani, rögtön szó-
noki hangon.

A püspök összerezzen.

— Szeretik, ha így szólítják őket, monseigneur.

— Nem tesz semmit, páter Verneau, — mondotta a püspök.

— Folytassa!

A püspököt könnyű borzongás járta át; ez a két szó csudálatos módon belevitte őt a helyzetbe. Maga előtt látta a «fekete föld» gyermekeinek gyülekezetét, melyhez páter Verneau beszélt. Látott sok durva arcot, sok ringyongyot, vad vidámságot. Látta a népet, melyért semmi sem történt.

— Polgártársak és társnők, — kezdte el újra páter Verneau, — van itt az országban egy császárnő, a neve Mária Terézia. Kitünő uralkodó. Ő a legbölcsebb és a legjobb, a ki csak valaha Belgiában élt.

Más uralkodók, polgártársak, más uralkodóknak haláluk után utódjok van és elvesztik hatalmukat a nép fölött. Nem így a nagy császárnő Mária Terézia. Lehet, hogy elvesztette trónusát Ausztriában és Magyarországon; lehet, hogy Brabant és Limburg más urak kezébe került, de nem úgy történt az az ő jó grófságában, nyugati Flandriában. Itt éltem az utolsó években, és itt még ma sem ismernek más uralkodót, csak Mária Teréziát. Tudjuk, hogy Lipót király Brüsszelben lakik, de vele nem törődünk. Mária Terézia az, aki még mindig uralkodik a tengeren.

És mindenekelőtt a halászfalvakban. Minél inkább eljutunk a tenger felé, annál hatalmasabb az ő uralma.

Sem a nagy forradalomnak, sem a császárságnak, sem a hollandusoknak nem volt elégséges hatalmuk, hogy őt megbuktassák. Hogyan fognának hozzá? Nem tettek a tenger gyermekeiért semmi olyat, amit az ő működéséhez lehetne hasonlítani. Mit nem adott ajándékba a fővénypartok népének! Ezt nem lehet megbecsülni, polgártársak!

Körülbelül 150 esztendővel ezelőtt, uralkodásának kezdetén, Belgián keresztül utazott. Brüsszelben járt, meg Brüggében, Lütticht meg Louvain-t is látta, de amikor végre megelégedte a nagy városokat és a díszes palotákat, kiment a partra, hogy lássa a tengert meg a fővényt.

Neki ez a látvány nem okozott örömet. Látta a tengert nagyobbnak és hatalmasabbnak, semhogy egy ember küzdeni tudna ellene. Látta a partot gyámoltalanul és védtelenül. Itt voltak ugyan a töltések, de a tenger már egyszer átgázolt rajtuk és ezt mindig újra is megtehetette. Ott feküdt ugyan még néhány gát, de összeomlottak

és süllyedőben voltak. Látott porlepte réveket, látott ingoványt, olyan iszaposat, hogy csak nád meg szittyó tudott rajta nőni, látott vihartépett halászkunyhókat, melyek a fővényparton épültek, mintegy kítaszítva a tengerbe és látott szegényes régi templomokat, melyeket a tenger futóhomok és fővénycimber közé, hozzáférhetlen vadonba űzött.

Egy egész napot töltött a nagy császárnő a tenger mellett; meséltetett magának árvizekről és elmosott falvakról. Meg kellett neki mutatni a helyet, ahol egy egész földhatár a tengerbe süllyedt. Oda kellett vele evezni, ahol a tenger fenekén állítólag egy öreg templom áll. És felsoroltatta magának az embereket, akik a tengerbe fultak, meg a jószágot, amely itt tönkrement, amikor a tenger utoljára járt a fővénypartok között.

És egész nap gondolkodott a császárnő magában: Hogyan is segíthetnék én ezen a szegény parti népen? Hiszen nem tudom a tengernek megtiltani, hogy emelkedjék meg hogy essék, nem tudom rávenni, hogy ne ássa alá a partokat. A szelet sem tudom leláncolni, sem pedig ráparancsolni nem tudok, hogy a halászok esónakjait föl ne borítsa. És épp oly kevésbé tudom a halakat hálóikba csalni, vagy pedig a fővénycimbert tápláló buzává varázsolni. Nincsen olyan hatalmas fejedelem ezen a világon, aki ezt a szegény népet nyomorából meg tudná váltani.

A következő nap vasárnap volt és a császárnő misét hallgatott Blankenbergheben. Odasereglett mind a parti lakó Dunkerque-től egész Sluis-ig, hogy lássa őt. De a mise előtt a császárnő közöttük járt-kelt és beszélt a néppel.

Az első, aki útjába akadt, Nieuport parti kapitánya volt. «Mi történt újabban a te városodban?» kérdezte a császárnő. «Nem történt semmi», mondotta a parti kapitány, «csak Cornelius Aertsen csónakját borította fel tegnap éjjel a szél és ma reggel ott lelték őt a parton, amint a csónakja főgerendáján lovagolt.» «Szerencse, hogy az életével menekült», mondotta a császárnő. «Azt senki sem tudhatja», mondotta a parti kapitány, «mert amikor a partról hozták, már örült volt.» «A félelemtől bizonyára?» mondotta a császárnő. «Igen», mondotta a parti kapitány, «az azért van, mert minékünk Nieuportban nincsen semmiak, amiben a veszély pillanatában bízhatunk. Cornelius tudta, hogy feleségének meg apró gyermekeinek éhen kell halniok, ha ő odavész, és bizonyára ez a gondolat fosztotta meg az eszétől.» «Tehát ez az, amire néktek itt künn a fővénypartokon szükségtek van», mondotta a császárnő, «valami, amiben

bízhattok.» «Ez az», mondotta a partikapitány, «a tenger bizonytalan, a föld itt bizonytalan, a halászat meg a kereset bizonytalan. Valami, amiben megbízhatunk, ez kéne nekünk.» A császárnő tovább ment, míg Heyst papjával nem találkozott. «Mi az újság Heystben?» kérdezte tőle. «Nincsen semmi új» felelte ez, «ha csak az nem, hogy Jan van Ravesteyn már nem gátolja körül a lápföldet, nem ásatja tovább a kikötőt, nem építi a világítótornyot és felhagyott minden hasznos munkával, amelybe belefogott.» «De mi ennek az oka?» mondotta a császárnő. «Örökölt», mondotta a pap, «és most kevesebbnek találja az örökséget, mint a mennyit várt.» «De hiszen akkor volt neki miből?» mondotta a császárnő. «Igen, igen», válaszolt a pap. «De most, hogy a pénz a kezében van, nem mer nagy munkába fogni, mert fél, hogy nem futja ki.» «Hát akkor valami nagyon-nagy kellene tinéktek, ami Heyst-en segít», mondotta a császárnő. «Úgy van», hagyta rá a pap, «nagyon sok a tenni való és nem kezdhetünk semmibe, amíg nem tudjuk, hogy végtelen sok van, amiből meríteni lehet.»

A császárnő tovább ment, amíg Middelkerke fő révkalauzához ért és megkérdezte tőle, hogy városában mi az újság. «Nincsen semmi új», mondotta a révkalauz, «ha csak az nem, hogy Geerd van der Meer összekapott Luka Neerwindennel.» «Igazán?» mondotta a császárnő. «Igen, megtalálták azt a dorsgadóc-telepet, melyet mindakettő egész életén át keresett. Régen hallottak már róla mesélni és a tengeren jártak és keresték és mindig a legjobb barátok voltak; de most, hogy rábukkantak, ellenségekké lettek.» «Igy hát jobb lett volna, ha sohasem találják reá», mondotta a császárnő. «Igen», mondotta a révkalauz, «bizony, az jobb lett volna.» «Igy hát akkor annak, ami rajtatok Middelkerkében segítene, nagyon jól kellene elrejtve lenni, hogy senki meg ne találhassa.» «Hát igen», mondotta a révkalauz, «jól el kellene azt rejteni, mert ha valaki ráakadna, csak civódás meg veszekedés lenne belőle, vagy mindjárt elprédálnák, s így többetj nem lenne senkinek sem haszna belőle.»

A császárnő sóhajtott és érezte, hogy ő itt nem tehet semmit. Azután a templomba ment, térdre borult és könyörgött, hogy mégis tudjon e népen segíteni. És, engedelmetekkel, polgártársak, a mise vége felé tisztán látta, hogy jobb keveset tenni, mint egyáltalában semmit sem. És amikor a nép a miséről jött, ő felállott a templom lépcsőjére, hogy szóljon hozzájuk.

(Befejezése következik.)

ÚJ KÖLTŐK.

Hauptmann Gerhard:

Nyári nász.

A fenyves ébred... Nesz kél, mint zsolozsma...
S kékjén száz hősín ködkép suhan át...
Jer már kunyhónkba! Ne nézd borzadozva
A walkúr-szűzek zordon csapatát...

Piros csillám is gyúl a hegyek ormán,
Az égnek bágyadt alja csupa vér...
Hajnallik... Fond benn még egyszer karod rám
S aztán ez a nászéj is véget ér.

A nagy nyár ott künn lángszínű talárt ölt
S nap-fáklyájával ott fönn átröpül...
Fölgyül nyomán e pompázó, csodás föld
Es máglyaként ég kis tanyánk körül.

Izzó fénycsókok hullnak, — szín meg illat...
Csak rajta nagy Nyár! Rajtad most a sor!
Mulass a földdel!... Nékünk — este virrad...
Ajukunk akkor még izzóbb kéjbe forr!

De most bocsásd meg pillánk bágyadását, —
Hadd szenderegjünk csöndes alkonyig.
Míg te lobogva szállsz e kis tanyán át,
Lelkünk hús fenyves-árnyról álmodik.

A walkúr-szűzek ősi erdejéből
Zord vád álmunkra hasztalan riad.
Alvó szívünkbe is még kéjre kéj dől
Mebánthatatlan édes bűn miatt.

S ha majd alkonyba vész a hegyek örve,
Neked hús szellő súg jó éjszakát, —
S hő vágyra ébreszt minket s új gyönyörre...
Egymást ujjongva úgy karoljuk át!

Fordította: Telekes Béla.

Gyermekkori emlékeim.

Írta: Gárdonyi Géza.

A házunk.

A ház, amelyben laktunk, hosszú volt s faszindelyes. Déli végén lakott a kertész, az északi végén mink. Középen volt a műhely, amelyben apám a kovácscsal és a legényével dolgozott. (Ezek alárendeltjei voltak.) Aztán ott volt a műhelyen túl a kovács lakása, meg a padlás-feljáró.

A házat a műhely szénszaga illatozta körül, s néha a patkolások csúnya szaga. A ház előtt kerítetlen kopár udvar, amely feketés barna volt az odaszórt troszkától.

Az udvart a kocsióttól csekély árok választotta el. Az árok lehúzódott a hídig, de azért az esővíz benne maradt.

A mi lakásunk száraz volt és télen jó meleg, de a kovácsé nedves.

Flórián csak egy hónapig volt kovácsunk, azután elment katonának. Helyette egy másik fiatal kovács jött, egy komor, szótlán szőrös ember, Pál nevű. Ez ottan mindjárt meg is házasodott: elvett egy pirosképű nagyszemű parasztleányt. (Csak eleinte volt pirosképű, s mosolygó arcú, később elszíntelenedett, s komolylyá vált.)

Mink egyszer az öcsémmel bementünk a szobájokba, s láttuk, hogy a szoba fala zöld, a bútorok is csaknem egy méternyi magasan zöldek.

Az a zöld mind penész volt.

Az egyik sarokban borító alatt kis kacsák sápoztak. Akkor keltek ki a tojásból.

Néhány nap mulva kieresztették a kacsákat, s mivel-hogy azok összekeveredtek a mi kis kacsáinkkal, anyám tünődve szedte őket széjjel, hogy melyik kié?

Egy kis kacska kétséges volt.

— Mindjárt megmondom én, hogy kié? — szólott az öcsém.

Azzal a markába fogta a kis kacsát, és megszagolta:

— Páléké.

— Honnan tudod?

— Onnan, — felelte komolyan az öcsém, — hogy ennek olyan Pál-szaga van.

A szobánk.

Nekünk két szobánk volt itt is. Az egyik tágas, a másik valamivel kisebb.

E két szoba bizarr keveréke volt a jómódnak és a szegénységnek, a választottságnak és a kényszerűségnek, a kényelemnek és a rövid-paplanságnak.

A tágas, meszelt falu szobában lakott a család: anyám, meg mink gyermekek. Két polituros ágy volt benne, meg egy vörös, olcsószövetű divány. A divány előtt négyszögletű, hosszúkás fenyőfa asztal, s néhány nádfonatu szék, s egy szalmából font karosszék. A falon két nagy könyomatu kép: egyik ábrázolta Mátyás királyt, amint a nemeseknek szóno-
kol, a másik Szűz Mária képe, amint a felhőkben ül, s a kis Jézust tartja az ölében.

A szobának két ablaka volt: egyik az utcára nyillott, másik a kertre. Az utcai ablak nagy volt, a kertű kicsiny. Az utcára nyilló ablak előtt volt egy kis sárga asztal. Azon szoktam írni.

Az ajtó mellett nagy, fehér búbos kereklett, de azt csak kenyérsütéskor fűtötték. Apám egy kis vasbádóg kályhát tett a búbos mellé. Az jobban adta a meleget.

A másik szoba valamivel csinosabb volt. Szép polituros, kis kerek asztal volt benne, s emellett a falnál szalondiványféle. Fölötte aranyozott keretű nagy tükör. Az ablaknál a polituros, régi szekrény, amelyről már említettem, hogy ki-
kapcsolható volt, és íróasztalul is szolgált. Apám ebben tartotta az irományait.

E szekrény fölött vékony aranykeretben a reformátorok

csoportos képe függött. Nekem legjobban tetszett közöttük Melanchton arca.

A divány fölött fényképek díszítették a falat, s oldalt egy olajfából készült, hárompolcos függő könyvtartó. De ezen inkább hirlapok heverték, s az apám hímzett házi-sapkája, amelyet azonban csak télen viselt. E könyvespolc alatt állott egy egyszerű, barna pipatartó, s rajta öt-hat borostyánköves csibuk és régi tajtékpipa.

A hátsó falnál az apám ágya állott, sötétzöld, bojtos ágyterítővel volt mindig letakarva. Az ágy fölött a tizenhárom aradi vértanu szép, kőnyomatu képe. Ez alatt egy üvegszemü, lapos bagolyfej, amelyre apám a zsebóráját szokta volt akasztani.

Az ablak alatt egy zöldre festett, domboru tetejü láda állott. Abban könyvek és iratok voltak, meg egy félig felhúrozott fekete citera, egy fuvola, egy selyem- és bársonytokba foglalt miniatúr női arckép, egy csomó pipagyújtó tapló, apám ifjúkori daguerrotip arcképe, családi címere (téglás várfalon zöld sás), egy ezüst pipakupak, egy eltörött borostyán csibukszopka, és más efféle apróságok.

Az ajtó mellett egy elegáns kis kerek falióra tik-takkolt. Akkora volt csak, mint egy zsemlye alja. Vékony két zsinór lógott belőle, s azon apró rézhengerek voltak a súlyok. Ezt az órát apám még nőtlen korában vette Bécsben.

A kert.

Házunk mögött az uraság konyhakertje és gyümölcsöse terült el. Jó nagy kert volt ez, lenyúlt a patakig. Mink is kaptunk az északi végén egynehány zöldséges ágyat.

Nekem szabad volt ebbe a kertbe bejárnom. A kert felső fele műveletlen volt: vén almafák és szilvafák álltak ott nyezetlenül, koszosan. Alattuk vad gyepp, árvacsalán és pitypang; a kert sarkán, ahol a mi zöldséges ágyunk volt, vén, múlt századbéli diófa állott, másik sarkán jegenyefák.

A kert déli végét télen elöntötte a patak vize, s a jég nagy, kerek tükörré fagyott. Itt csúszkáltam sokszor egy-

Miért nem fejlődik a magyar zene.

Irta: Konti József.

Heine mondta egyszer, hogy senki sem tudja azt, hogy mi is a zene, csak azt, hogy mi a rossz zene. És amikor szíves türelmük igénybevételével a magyar zenéről akarok ebben a pár sorban elmélkedni, magamnak is kedvem volna azzal kezdeni, hogy bizony — egyelőre — mi sem tudjuk, mi is a magyar zene, csak azt, hogy mi a rossz magyar zene.

Gyakran gondolkodtam azon, hogy éppen nálunk, ahol nagyon sok esetben, a művésziesség rovására is, festészetben, literatúrában hajszoljuk a magyarosságot, éppen ott, ahol ezt a művészi szempontokkal nagyon hálásan összeegyeztethetnők, a zenében a legkevesebb nyomát látom még csak a magyarságra való törekvésnek is. És gyakran olvasom irigykedve azokat a híreket, amelyek arról a nagy és nyomós érdeklődésről szólnak, amelylyel a közoktatásügyi kormány, teszem, a képzőművészetek fejlődése iránt viseltetik. Ellenben hosszú zenész-pályám alatt alig volt szerencsém a miniszter urat akár egy hangversenyen, vagy zenei mű színházi előadásán látni, kivéve persze, ha egy-egy miniszteri hivatalnok munkájának előadásáról van szó.

Ami a magyar zene kérdésében a legelszomorítóbb, hogy évek hosszú sora óta egyetlen egy lassú lépés se történt előre ezen a téren. Erkel Ferenc, Mosonyi Mihály, Doppler Ferenc régen megírták operáikat és azóta igazi eseménye a magyar zenének alig is volt. Érdekes, hogy ezekben az operákban nem teng túl a magyar ritmus; az olaszos és internacionális motívumokkal hígított zenének körülbelül csak egy harmada magyar, amely rész különben teljesen elég is ahhoz, hogy magyar jellegűvé tegye ezeket a műveket. A magyar zene nem az, amit a dilletánsok talán a háromszínű zenével tévesztenek össze és Beethoven is színnémet, Chopin is lengyel, Verdi is egészen olasz tudott maradni anélkül, hogy munkáikon valami fárasztó sovén jelleg vonulna végig. Erkel is megértette, hogy a magyar zene nemcsak magyar, hanem egyúttal zene is és a magyarosságot sokkal inkább a strukturában, semmint a czirádákban kereste. Munkáiban a magyar ritmus sehol sem válik fárasztóvá, ellenkezőleg mindenütt üdítően hat és örömmel várjuk felcsendülését.

Az ajtóstúl való házba rohanás tehát csak kárára lehetne ennek a fejlődésnek, a hazafias érzések mellett nélkülözhetetlen az az erős, művészi nyugalom, amely az ökonomikus beosztásra képesít. Legyen szabad erre vonatkozólag egy anekdotát elbeszélnem.

Anno Dei 1885 megszólít egyszer engem báró Splényi és elmondja, hogy Teleki gróf írt egy olyan egyfelvonásos darabot, amelynek minden egyes sora teljes hű átvétele volt egy-egy magyar népdal valamelyik sorának. Teleki egy nagy fogadást kötött egy angollal arra nézve, hogy ennek a darabnak okvetlenül nagy sikerének kell lenni. Az én szerepem a dologban pedig az volna, hogy

keressem össze ezekhez a sorokhoz a megfelelő magyar dallamokat és hangszereljem meg a színházi zenekar számára. Én a munkát elvállaltam és a darabot nemsokára benyújtottuk a színházhoz. Magyarosság dolgában bajos lett volna hamarosan kigondolni valamit, ami ezzel a munkával versenyezhetett volna. Mondom, ez 1885-ben történt, ma pedig 1903-at írunk. És én magam is teljes igazat adok annak az igazgatónak, aki a bukástól való féltében maig nem merte ezt a magyar darabot előadni. A fogadás még maig sem dőlt el.

A magyar zenének az operett terén csak jelentéktelenebb sikerei voltak Erkel Elek, Puks Károly, Serly Lajos egy-egy munkájában. Specziális magyar operettet ők sem tudtak teremteni. Eleddig egyetlen egy igazi nagyszerű magyar operettünk van, — szerzője pedig: Johann Strauss. Ha azonban Strauss véletlenül nem Johannak, hanem Jánosnak születik, bizonyos, hogy a «Czigánybárót» a magyar sajtó egyhangulag visszautasította volna, mert bár az egész operett magyar motívumokon épül, a darab közepén egy olyan bécsi Gassenhauer keringő vágja pofon az egész magyarosságot, a melyet már csak igazán osztrák zeneszerzőnek bocsátunk meg. De a publikum így is hálás volt a külföldi zeneszerzővel szemben, és büszke volt rá, hogy éppen Strauss ajándékozta őt meg az egyetlen igazi magyar operettel.

A magyar népdal hanyatlásának is világosan látom az okát. Ha én egy magyar műdalt írok, a kiadóm ajánl érte nekem 5 frtot, azzal a kikötéssel, hogy egy primadonnával énekeltessem el betétképpen valamelyik darabban ezt a dalt. A dal népszerűsítésére tudniillik nincsen más mód, a nélkül pedig kiadó, aki végre is üzletember, nem akad. Azt kérdem, mit csináljon az a dalköltő, akinek a pozíciója nem biztosíthat a számára ilyenfajta előnyöket? Akit az önérzete az 5 forint dacára is visszatart attól, hogy tiszteletteljes kérésével valamennyi primadonna lakásán végig kilineseljen? És kérdés, hogy amennyit népszerűség dolgában egy-egy primadonna előzékenysége lendít a dalon, nem veszít-e az esetleg művészi értékében ugyanannyit a dal a művészi éneklésre csak nagyon ritka berendezésű primadonna talentumán. Talán a magas kormányznak ennél a pontnál akadhatna valami tennivalója, bárha ez a ténykedés kevesebb ünnepiességgel járna, mint egy-egy képtárlat megnyitása.

Bizonyos, hogy a magyar zene nagyon alkalmas arra, hogy motívumaiból a legmagasabb kamarazenéig is följuthassunk. A külföldi nagy componisták műveiben nagyon sokszor találunk szigoruan magyar motívumokat; a Liszt rapsodiák magas klasszikus nivója szintén a mellett bizonyít.

és hogy művészetben, kulturában majmoljuk a külföldet, rá fogunk térni a magyar zenére mi is, ha akad előbb egy pár külföldi zenész, aki észre fogja venni a magyar zenének kiaknázatlan gazdagságát. Akkor aztán lesz magyar muzsika, miután kormány, publikum és sajtó előtt is hitelképesse tette ez az áramlat azokat a magyar zenészeket is, akiknek egyelőre még csak álma lehet, hogy ezen a téren hazafias és művészi szempontból egyaránt nagyot teremtsenek.

Egy leány élete.

Regény.

Írta: Erdős Renée.

12.

Ez itten egy közönséges hónapos szobahistória, még jó hogy csak így végződött és nem másképen. Mert úgy látszik ez az Irma. . . . Nem is álltam meg. Meg kellett kérdeznem.

— Mondd csak: hátha elcsábított volna!

Megint nevetett.

— A Baróti? Engem? — Ugyan kérlek, ne beszélj ilyen bolondokat.

— Ha bementél hozzá is egyedül voltatok!

— Azt hiszed, csak ennyi kell hozzá?

— Nem sokkal több.

— Hohó, nagyon is tévedsz. Első sorban is az kell, hogy én akarjam.

— Ilyenkor nem lehet akarni, vagy nem akarni. Azt mondják, ilyenkor minden megszűnik. Egy perc és vége mindennek.

— Jaj, jaj, Lenci, de számár vagy.

Kacagott és két kezével a fejét fogta.

— Hiszen én sokkal jobban ismerem az életet, mint te!
— mondta büszkén. Először is: egy perc, az semmi. Ezzel csak a parasztasszonyok ijesztgetik a kis leányukat, akit szolgálni küldenek a városba.

És ezután következett egy hosszú magyarázat, mely alatt be kellett látnom, hogy Irma csakugyan jobban ismeri az életet, mint én s hogy egy perc valóban semmi.

Neki volt egy fiatal asszonyrokona, a kihez eljárt s aki minderre kitanította. Különbén tán magától tudta. Egyszerűen kitalálta, mint a hogy némely dologra rájön az ember, anélkül, hogy sokat gondolkozott volna rajta.

Így csak megvoltam a régi környezetben. A modeljeim is onnan kerültek. Főképen a házmesteri lakásból, ahol két gyönyörű feketeszemű gyerek állt rendelkezésemre. A kis lány öt esztendő, a fiú nyolc lehetett. Folyton a szobámba jöttek cukorért, amit már nagyon megszoktak,

s ami miatt Manóka kissé féltékenykedett is. Különben a fíú, Palinak hítták, mint költő szerepelt a házbeliek előtt. És csakugyan, minden reggel lehetett hallani az éles kis hangocskáját, amint a krajcáros reggeli újság valamelyik szenzációs hírét verssé alakította s rögtön megzenésítve előadta. A dolog ilyenforma volt:

APR A Z Z I A. ¶

Egy kávémérésbe
 belépett hat rendőr,
 Szerbusztok, csibészek!
 Most ti velünk jöttök!

Amint ebből az egy strófából látható, Pali a rímekre kevés súlyt helyezett. De a balladai rövidség meg volt, valamint a szabatos értelem, s végre is ez a fő.

Ez a kis házmesterfíú hozta meg nekem az első igazi sikert. Az ő mezítlábas, matrózínges kis képe volt, a mivel a tárlaton az első érmét nyertem. Micsoda boldogság volt ez akkor! A házmesternének öt forintot adtam ajándékba. A fíúnak egy képes könyvet, a leánynak egy bábút.

Aznap fölkeresett az egyik növendéktársam, Somossy Vera, egy nemesi család leánya, hogy gratuláljon. A legbüszkébbek egyike az iskolában.

Körülnézett a primitív butorzatú szobában és így szólt:

— Nem volna kedve eljönni innen? Én egyedül vagyok itt Pesten és van egy fölösleges szobám, a miben bútor sincs. Maga berendezhetné és ott lakhatnék velem. Nagy hálaára kötelezne. Az öreg cselédem kiszolgál mindkettőnket. Van kedve?

Elpirultam. Resteltem neki bevallani, hogy szegény vagyok s nem mehetek bele ilyen költséges életmódba.

Ő úgy látszott megértett, mert rám nézett az okos szemeivel.

— De furcsa maga! Hiszen ha akarja, egy nagycsomó pénzre tehet szert! Mit tartogatja ezeket a holmikat. Adja el!

És egy csomó rajzra és vázlatra mutatott, ami a sarokban hevert.

— Igazán! Erre nem is, gondoltam! De hogyan?

— Bízsa csak rám az egész dolgot. Nekem van egy ismerősöm, aki annyi pénzt ad érte, a mennyit csak akar. Különben is el van ragadtatva magától. Látta a képét és elsőrangú tehetségnek tartja. Tehát hozzám jön?

— Meggondolom. Irok haza az édes anyámnak.

— No, ez aztán az önállóság! Mondhatom, ellentmond talentumának. Ott a valóságos Én, az Akarat. Így pedig csak egy leány. Egy leány és semmi.

És elment.

De egy hét múlva már izent, hogy menjek hozzá, mert beteg.

Meglátogattam.

— Ott a szobája, készen — mondta. — A mama küldött bútorokat. Nézze meg csak. A szőlőházban találták őket. Valódi empire. Öröme lesz benne. Kitisztíttattam, mert tele volt mindenféle piszokkal, pókhálóval. Ilyen barbárok az emberek. Azelőtt a nagynénémé volt a birtok, ő lökette ki a régi bútorokat. Hát itt marad?

Pár nap múlva összes cókómókkal átköltöztem hozzá, s akkor a szép nagy Somossy Vera elém szaladt a lépcsőkre, megölelt és azt mondta, hogy örül és hogy egész lelkéből szeret.

NYOLCADIK ESTE

Gyönyörűen éltünk.⁴

Az öreg asszony takarított, mosott ránk és ebédet hordott a szomszéd vendéglőből.

Volt egy kedves kis szobám, két nagy ablakkal, fölséges tapétával. Zöld szövetből volt a függöny, ami úgy volt elrendezve, hogy egy kis műterem-jelleget adjon a szobának. Vera és én két estén keresztül folyton szögeztünk, kalapáltunk, az öreg asszony segítségével.

Egészen csinos, egészen derűs, meleg kis otthonom lett, a hová órákig tartó sétáim után szinte repesve kíváncsítottam. A Vera lakosztálya egy kis alkovenből s egy nagy dolgozószobából állt. Ezenkívül volt még a kettőnk lakása közt egy közös terület. Félig ebédlő, félig elfogadó szoba.

Nagyon úri állapot volt ez. Nem remélt és ez fontos. Szinte üdítőleg hatott rám régi tartózkodási helyem után, ahol annyi mindent kellett nélkülöznöm. Jobbára együtt voltunk Verával. Amikor a műteremből haza jöttünk s egyikünknek sem volt kedve a munkához, elkészáltunk mindenfelé a városban. Este elmentünk színházba. Vera nagyon szerette a zenét. Ő maga is játszott zongorán. Énekelni is tudott. Komolyan iskolázott gyönyörű mezzosopranja volt. Olykor látogatók is jöttek. Vera egy öreg nőrokona Budáról, ahol a várban lakott, a maga régi emeletes

házában. A hányszor jött, mindannyiszor szemrehányásokat tett Verának, a miért nem költözik hozzá, hanem inkább egyedül lakik ebbel a csúnya fekete városban. Az öreg úrnő, egy nyugalmazott miniszteri tanácsos özvegye, nem szerette Budapestet. Ugyszólván ösztönből, mert ismerni nem ismerte. Vagy húsz év óta kikerült a társaságból, részint a fájós lábai miatt, részint mert kissé nagyot hallott. S azóta alig hogy kimozdult várbeli lakásából. Az utóbbi időben meg épen sehova sem járt, csak Verához néha, aki szinte nagyon ritkán kereste fel őt. Ugy látszott, Vera nem szerette az öreg asszonyt. Szeszélyes zsarnokként jellemezte. a kitől jobbára az egész rokonság elhidegedett. Ellenben az öreg asszony — csodák csodája — szerette Verát és folyton célzásokat tett előtte arról, hogy megteszi örökösének, ha Vera hozzá megy lakni.

— Ez a néni vesszőparipája. Nevetett ilyenkor Vera. — Tudja, hogy nem megyek, de örökösen hív. És azt hiszi, nem látok keresztül a céljain.

És elmondta, hogy van egy távoli férfi rokona, akit valami titkos és rejtett okból nagyon kedvel. Azzal össze szeretné házasítani.

— Nem értem ezt a dolgot — mondta Vera, erre az állapotra célozva. — Nekem ez a kedvenc igen gyanus. A néni talán rossz fát tett a tűzre valamikor és most...

Nem folytatta. Megbánta a gyanúsítást. Visszavonta rögtön.

— A néni egy szeszélyes vén nő, aki fél a haláltól s azért szeretne maga mellett egy kis fiatal életet látni. Hát semmi kedvem sincs áldozatot hozni a kedvéért. A szabadságomat jobban szeretem, mint összes kincsét a világnak.

És való, hogy a szabadságát Vera nagyon szerette s ez különösnek tetszhetik, ha elmondom, hogy éppen semmi hasznát se vette. Pedig a szabadság egymagában még nem érték. Én soká kutattam a nagy elvonultsága okát. Szóval is kérdeztem:

— Miért hogy így egyedül él, a családjától, rokonaitól távol?

Nevetett.

— Csak ismerné a családomat, nem kérdezne ilyet. Megtörtént, hogy a birtokról bejöttek. Az anyja, nagyapja, egy elvált asszony-nővére s az öccse.

Mindig szállodába mentek lakni. Sohse hozzá.

Folytatjuk.

Háború és béke.

Irtta: Tolstoj Leo.

Új fordítás az orosz eredetiből.

12.

— Egy egészen tisztességes asszonynak, Dolohov Mária Ivenovnáknak a fia. Képzeld csak: hárman felhajsztak valahonnan egy medvét, kocsiba ültek vele és elmentek egy színésznőhöz. A rendőrségnek kellett kivonulni, hogy békét csináljon. Ezek pedig megfogták a rendőrt, a medvét háttal az ő hátára kötötték és bedobták a Mojkába; a medve úszott, hátán a rendőrrel.

— Gyönyörű, kellemes helyzet — kiáltott az öreg gróf, hahotázva.

— Oh, rémitő! Mi van ezen nevetni való, gróf?

Azért a hölgyek, akaratlanul vele nevettek.

— Nagynehezen bírták csak a szerencsétlent megmenteni — folytatta a látogató. — És Bezuhov Kirill, Vladimirovics fia az, aki ilyen elmésen szórakozik! — tette hozzá.

— Pedig azt mondják róla, hogy] kitűnően van nevelve és nagyon értelmes fiú. Ennyire vitte a külföldi nevelés. Remélem, itt senki se fogja őt befogadni, akármilyen gazdag is. Nekem be akarták [mutatni, de [én határozottan visszautasítottam: hisz lányaim vannak.

— Miért mondja, hogy az a fiatal ember olyan gazdag — kérde a grófnő, elfordulva a fiatal lányoktól, akik rögtön úgy tettek, mintha nem hallanának semmit. — Hiszen a grófnak csupa törvénytelen gyermeke van, és úgy gondolom . . . Pierre is az.

A kérdezett egy mozdulatot tett a kezével.

— Úgy hiszem, van valami húsz — súgta.

Anna Mihailovna is belevegyült a társalgásba, hogy fitogtassa magas összeköttetéseit, és mutassa, mennyire be van avatva a nagyvilági eseményekbe.

— A dolog úgy áll, — mondá halkán — hogy az öreg maga se tudja, hány gyereke van, de ez a Pierre a kedvence volt.

— Milyen szép ember volt még tavaly — mondá a grófnő. Nem ismertem szebb férfit nála.

— Most nagyon megváltozott — szolt Anna Mihailovna. — De mit is akartam mondani, — folytatá — az egész vagyont a felesége

révén Bazil herceg örökölné, de Pierre-t nagyon szereti az apja; nagyon foglalkozott a neveltetésével is, a cárnak beajánlotta . . úgy hogy nem lehet tudni, ha meghal (és olyan gyenge, hogy a halál minden percben várható; már elhivatták Lorraine-t is Pétervárról), kire marad az óriási vagyon, Pierre-re, vagy Bazilra. Negyvenezer lélek és sok millió. Ezt egészen biztosan tudom, mert maga Bazil herceg beszélte el nekem. Aztán Kirill Vladimirovics nekem harmadízú nagybátyám az anyám révén. Meg Borisz keresztapja is — tette hozzá, mintha nem tulajdonítana ennek semmi fontosságot.

— Tegnap Moszkvába érkezett Bazil herceg. Azt mondják, valami revízió miatt, — szólt a látogató.

— Igen, de köztünk szólva — válaszolt a hercegné — ez csak kifogás. Tulajdonképpen Kirill Vladimirovics herceghez jött, mert megtudta, hogy olyan rosszul van.

— Mégis óriási dolog, ma chère — szólt a gróf, miután észre vette, hogy az idősebbek nem figyelnek rá, a lányokhoz fordulva. — Elképzelem, milyen lehetett.

És utánaözve, hogyan vergődhetett kezeivel szegény rendőr, felnevetett öblös hangján, egész testében rázkódva, mint ahogy csak azok birnak nevetni, akik mindig jól esznek és főleg jól isznak. Majd Kuraginékhoz fordult:

— Legyen szerencsénk ebédre.

VIII.

Mélységes csönd lett. A grófnő Kuragin asszonyra nézett s mosolygott, nem nagyon akarta palástolni, hogy örülne, ha ők már elmennének. Kuraginné leánya gépiesen igazgatta ruháját s kérdő pillantást vetett anyjára, a mikor egyszer csak több szaladó személy lármája hallatszott a szomszédszobából, azután egy szék borult fel egy tizenhárom éves leányka berohant a terem közepére s ott megállt, egyik kezében a ruhája szélét tartotta, melyben rejtegetett valamit. Nyomában egy piros galléros tanuló, egy gárdatiszt, egy tizenöt éves leány, egy élénk piros fiúcska.

A gróf felemelkedett s átfogva karjaival a kis leányt, így szólt:

— Ah most megfogtam, ma nevenapja van. Kedvesem, nevenapja!

— Mindennek meg van a maga ideje, mondá a grófnő színlelt szigorral. — Te csak rontod e gyermeket!

— Jó napot, édesem, boldog névnapot kívánok! . . . Enni való gyermek! — mondá Kuragin asszony és a mamához fordult.

A kis leány fekete szemével és nagy szájával inkább csúnyának, mint csinosnak látszott, de viszont rendkívül élénk kis teremtes volt. Vállainak mozgása mutatta, hogy futott; fekete, göndör haja hátraomlott; meztelen karjai finomak és vékonyak voltak, még csipkével szegélyezett nadrágot viselt s apró lábaeszkáin cipő volt. Szóval abban a reményteljes korban volt, amikor a leányka már nem gyermek többé s a gyermek még nem fiatal lány. Kibontakozván apja karjaiból, anyjához futott, mitsem törődve ennek dorgálásával, tüzes arcát a grófnő köpenykéjének redői közé rejtette s nevetve és lelkenedezve kezdett egy történetet elbeszélni babájáról, melyet egyúttal köténye alól előhúzott.

— Látjátok ezt a babát, ez Mimi, látják! . . .

Es ekkor Natasa alig tudott már beszélni, anyja térdeire kúszott és oly jóízűen nevetett, hogy Kuragin asszony meg nem állhatta és vele nevetett.

— No menj innen a bábúddal, mondá a grófnő, haragot színlelve s gyöngéden félretolta őt . . . Ez a fiatalabbik leányom, — mondá aztán Kuragin asszonynak. Natasa kidugta fejét anyjának csipkéi mögül, egy pillanatig nevető könyeinek fátyolán keresztül az idegen nőre nézett s újból elrejté arcát. Kuragin asszony mint önkéntelen szemlélője a családi jelenetnek, azt hitte, hogy jót cselekszik, ha ő is szerepel benne s így szólt:

— Mondja csak, kedvesem, ki az a Mimi? Ugy-e a maga leánya

Natasát sértette az idegen nőnek leereszkedő hangja, nem válaszolt, hanem komolyan nézett rá.

Ezalatt az egész fiatalság, t. i. Borisz, a tiszt, Drubeckoj hercegnő fia, Miklós a tanuló, Rostov gróf idősbik fia, Szónya, tizenöt éves unokatestvére és Petrusa, fiatalabbik fia a szobában csoportosultak és látható megerőltetésökbe került élénkségöket, mely minden mozdulatukban nyilvánult, a jóviselet korlátai között megtartani. Csak látni kelle őket s az ember hamar észrevehette, hogy a belső szobákban, honnan oly vadul kiszaladtak, sokkal vígabb lehetett a mulatság, mint a teremben s hogy ott bizonyára másról beszélgettek, mint városi ujdonságokról, az időről és Apraxin grófnőről. Lopva pillantottak egymásra és csak nagy nehezen tudták visszartartani bolondos nevetésöket.

Folytatjuk

TERMÉSZETTUDOMÁNY.

A méh lélektana.

Irta: Maeterlinck.

Nem sorolunk fel sok átmeneti fokot, melyen a méh nyelve lassanként hosszabb lesz, hogy mindig több virágkelyhet megfoszthasson nektárjától, ahol gyűjtőszerszámok képződnek a virágpor számára, szőrök és rojtok, comb-, talp- és haskefék, ahol a lábak meg az állkapcsok erősebbek lesznek, a testnek hasznos váladékai keletkeznek és a lakásépítés felett egy olyan szellem lebeg, mely csodálatos javításoknak minden fajtáját tudja keresni és meg is tudja találni. Ennek a leírásához egy könyv terjedelme kellene. Csak egy fejezetét akarom vázolni, vagy még ennél is kevesebbet, csak egy lapot, mely az élet akaratának tétovaságát és tapogatózását mutatja a boldogság utáni törekvésében és a szociális értelemnek lassú keletkezését, növekedését és önalakulását érteti meg velünk.

Láttuk, mint türi szóltanul a szerencsétlen *Prosopis* e szörnyűséges világban, mely telidesteli van borzasztó veszedelmekkel, magános, kicsiny életét. Testvérei közül néhányan, melyek jobb szerszámokkal ellátott és nagyobb ügyességű fajokhoz tartoznak — ilyenek

például a pompás ruházatú selyemméhek (*Colletes*) vagy a rózsafának sajátságos levélnyirói (*Megachile centuncularis*) — éppen olyan mélységesen elhagyatva élnek, és ha véletlenül egy másik lény együtt lakik velük és megosztja velük a hajlékukat, akkor ez nem más, mint ellenség, vagy pedig élőski. Mert a méhek világa sokkal különösebb kísértetektől népes, mint a mienk, és nem egy fajnak megvan a titokzatos, tétlen magamása, mely kiszemelt áldozatához minden ízében hasonlít, csak-hogy ős-lustasága folytán elveszítette egymásután minden szerszámát, és így még csak fájának dolgos tipusa révén tud megélni.

De már ezeknél a méhfajoknál is, melyeket kissé kategorikusan «magános méhek»-nek neveznek, megmoccan a szociális ösztön, mintegy a minden primitív életre nehezedő materia nyomásától elfojtott láng. Itt is meg ott is, nem várt helyeken, fellobban félénken és néha bizar módon, mintegy mutatóba, hogy itt van, és lassankint kibontakozik a ránehezedő farakásból, mely egy napon tápláléka lesz győzedelmének.

Ha minden a földön : anyag, akkor itt meglehet figyelni az

anyagának legimmaterálisabb mozgását. Itt arról az átmenetről van szó, mely az önző, bizonytalan, tökéletlen élettől a testvéri, már biztosabb és boldogabb élethez vezet. Arról van szó, hogy gondolatban egyesüljön az, ami a testi világban egymástól el van választva, az egyén önmehtagadásáról a faj javára, és hogy kezdődjék a láthatónak pótlása a láthatatlannal. Csodálni való-e, hogy az, amit mi a kiváltságos helyünkről még nem értünk el, ahol az ösztön minden irányban az öntudatba átsugárzik, — hogy az a méheknek nem sikerült egy csapásra? Csodálatos, szinte megható nézni, mint tapogatózik az új gondolat elsőbb a sötétben, mely mindent, ami a földön keletkezik, beburkol. Az anyagból ered és még teljesen anyag. Semmi más, mint éhség, félelem s a hideg, de áttéve még valami alaktalanabba. Bizonytalanul settenkedik a nagy veszélyek, a hosszú éjszakák, a tél kezdete és egy kétszínű álm körül, mely már szinte maga a halál.

A vadméhek (*Xylocopa*) erős méhek, melyek hajlékukat száraz fába vájják. Mindig magányosan élnek. És mégis, a nyár vége felé megesik, hogy egy különös fajtáknak (*Xylocopa cyanescens*) néhány példányát a magzat-ing (asphodalus) kelyhében ott látni, amint dideregve kuporodnak egymás mellett, hogy a telet

együtt eltöltsék. Ez a késlekedő testvériség a vadméheknél kivétel; de közeli rokonuknál, a ceratimusoknál, már változatlan szokássá lesz. Itt bukkan elő a gondolat. De nyomban meg is áll, és eddig a vadméheknél a szeretet első sötét vonalán túl nem jutott.

Más méheknél a magát még kereső gondolat más alakot ölt. A falméheknél (*Chalicodoma*), a kefésméhek (*Dasy-poda*) és a göngyölegméhek (*Halictus*) számos telepekké egyesülnek a fészeképítéshez. De ez csak remetéknek látszólagos közös társasága. Semmiféle egyetértés, semmiféle közös tett itt nincsen. Mindegyik nagyon is el van hagyatva a tömegben és építi a maga lakását önmagának, anélkül, hogy a szomszédjaival valamit is törődnek. «Ez» mondja J. Perez «egyedeknek egyszerű összetalálkozása, melyeket ugyanaz az izlés, ugyanazok a tehetségek egy helyen összehoznak, ahol az alapelv «mindenki önmagának» szigorúan érvényesül. Ez a munkásoknak egy raja, mely csupán a szorgalmával és a tömegével emlékeztet a méhkasra. Az ilyen egyesülések tehát nagyszámú egyedeknek, melyek ugyanazon a helyen laknak, egyszerű eredménye.»

De a sírméheknél, ezek a *Dasypodák* atyafiai, hirtelen egy kis sugár villan elő és fényt vet egy új érzés keletkezésére a véletlen együttélésében. Úgy

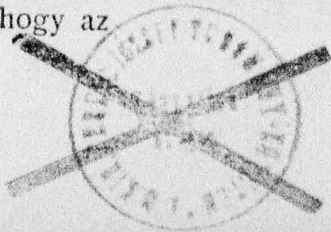
egyesülnek, mint az előbb említették és mindegyik magának vájja kicsiny barlangját, de a bejárat, mely a földszínéről a külön hajlékokhoz vezet, az közös. «Ami a sejtben elvégzendő munkáját illeti», mondja Perez, «mindegyik úgy viselkedik, mintha egyedül lenne, de valamennyien a közös bejáratot használják és így egynek a munkáját veszik igénybe, miáltal időt és fáradságot megtakarítanak, mert nem kell mindegyiknek külön folyosót fúrni a maga számára. Érdekes lenne megállapítani, hogy ezt az előzetes munkát nem végzik-e közösen, és hogy különböző nőstények nem váltják-e föl egymást benne.»

Bármint van is ez, a testvériség gondolata keresztül tört már a falon, mely két világot választott el egymástól. Már nem többé a lét, az éhség vagy a halálfélelem az, mely ezt az eredményt az ösztöntől torz és hóbortos alakban kierőszakolja, hanem a tevékeny élet, mely ezt sugalmazza. De ebben az irányban sem jut messzire. Azért mégsem csügged el, megpróbál más utakon járni. Győzedelmeskedik a poszméheken, megváltozott légkörében alakot ölt, megéri és létrehozza az első döntő csodákat.

A jégkorszak.

Habár a jégkorszakról könyvtárakat írtak össze, jó lelkiismerettel mondhatjuk még ma is, hogy az

igazi okát még sem tudjuk. A hozzávetőleg valószínű és legjobb magyarázatok csillagászati teóriák, melyek az okot messze a földnek a nap körüli pályájába helyezik. Mindenesetre valószínűtlen az a feltevés, mely a föld kihülési folyamatával áll elő. Látjuk, hogy a föld felszínének hőviszonyaira egyáltalában új tényezők is hatottak, még pedig erősen. Senki sem tudja megmondani, hogy az a kihülési folyamat nem ment-e már ősrégi időkben végbe. Sőt még az is kérdéses, — és itt a dolog végképen homályos és zavaros lesz, — hogy a jégkorszak, a tertiár-korszak és a mai korszak között a földön az első volt-e, hogy régesrég időkben két meleg korszak között nem állottak-e be több ízben is ilyen hideg szakok. A föld története, mely hiányosan maradt reánk, ma még nem ad erről egy végképpen kielégítő fölvilágosítást. De néhány kutató egy és más ilyen korábbi jégkorszaknak nyomaira bukkant állítólag. Így ki akartak mutatni jéghatásokat a kőszénkorszakban és a rákövetkező permikorszakban, jéghatásokat, melyek legelsőbb is a déli félgömbön jelentkeztek és onnan kiterjedtek egészen az egyenlítő területeire. Ezek a kutatások még nincsenek befejezve és meg kell várni, mit mond róluk a kritika. De hogy a föltevés lényegében, mely előző jégkorszakokat emleget a föld történetének régi korszakaiban, nincsen semmi lehetetlenség, azt ezen szakma legjobbeszű tudósai már egyetértve elismerik.



A forradalom.

A munkásegyesülésről.

Régóta szerettem volna a Nemzetközi Munkásegyesületet alaposan megismerni. Orosz lapok elég gyakran említették hasábjaikon; de nekik meg volt tiltva az egyesület alapelveiről vagy eredményeiről beszámolni. Bátyám is, meg én is úgy éreztük, hogy ennek nagy, jelentőségteljes mozgalomnak kell lennie, de céljai és tendenciái ösmeretlenek voltak előttünk. Most Svájcban tartózkodásom alatt eltökéltem, hogy kitöltöm e hézagot.

Az egyesület akkor fejlődésének magaslatán állott. 1840-ben és 1848-ban nagy remények ébredtek az európai munkások szívében. Csak most ismerjük meg lassankint, hogy azokban az esztendőkből mindennémű szocialisták, — a keresztény-szocialisták, államszocialisták, Fourieristák, Saint-Simonisták, Oweniták stb. — mily óriás mennyiségű sociális irodalmat hoztak forgalomba; csak most kezdjük el ama mozgalom mélységét megérteni és bámulva látjuk, hogy abból, a mi korunkbeli gondolat-munkálkodás eredményeként szerepelt, már akkor mennyit fejeztek ki és mondtak el, néha igen élesen. Abban az időben «köztársaság» alatt a köztár-

ságiak egészen mást értettek és nem a tőke uralmának demokrata szervezését, mert ma ez viseli azt a nevet. Ha Európa Egyesült Államairól szóltak, akkor a munkások testvériségére gondoltak, arra, hogy a fegyverek átváltoznak a munka szerszámaivá, és arra a szükségességre, hogy e munkáseszközök a társadalom minden tagjának hozzáférhető legyenek, mindnyájuk javára: «Jusson a vas megint a munkás kezébe», mondja Pierre Dupont egyik dalában. Úgy vélték, hogy nemcsak a törvényt és a politikai jogokat illetőleg legyen meg az egyenlőség, hanem mindenek előtt uralkodjék a gazdasági egyenlőség. Maguk a nacionalisták álmaikban látták előljárni Ifju-Olaszországot, Ifju-Németországot és Ifju-Magyarországot messzeható agrár- és gazdasági reformokkal.

A júniusi fölkelés balsikere Párisban, Magyarország leigázása I. Miklós hadai által és Olaszország legyőzete a franciák és osztrákok által, meg a borzasztó reakció politikai és szellemi téren, mely Európában mindenfelé beállott, mindez végleg megsemmisítette a mozgalmat. Irodalmukat, tetteiket, sőt gazdasági forradalmuknak és az általános testvériségnek alapelveit a következő húsz

esztendő egyszerűen elfelejtette és elveszítette.

Egy gondolat azonban meglett mentve a hajótörésből és ez az összes munkások nemzetközi testvériségének gondolata, melyet az Egyesült Államokban néhány francia bevándorlott, Angliában meg Owen Róbert követői kitartóan hirdettek. Az egyezés, melyet a francia munkások két-három képviselője és néhány angol az 1862-iki nemzetközi kiállításon kötöttek, hatalmas mozgalomnak lett a kiindulópontja, mely csakhamar egész Európában kiterjedt és több millió munkást összefoglalt. A remények, melyek két évtizeden át szunnyadtak, még egyszer életre keltek, a mikor a munkásokhoz azt a felszólítást intézték, hogy egyesüljenek, tekintet nélkül vallásra, nemre, nemzetiségre, fajra vagy színre, kijelentvén, hogy «a munkások felszabadítása csak a munkások révén» mehet végbe; latba kell vetni egy erős, egyesített nemzetközi szervezet súlyát az emberiség evolúciójáért — nem a szeretet és könyörületesség, hanem az igazság és erő nevében, mert itt emberek egyesülnek, kiknek saját céljaikról és iparkodásaikról jól megokolt öntudatuk van.

Két párisi munkássztrájk, 1868. és 1869-ben (melyben őket a külföld, különösen Anglia többé-kevésbé segítette) ha magukban véve nem is voltak jelentékenyek, az üldözés, melyet az Internationale ellen

a napoleoni uralom folytatott, óriási mozgalmat szült, melynek folyamán minden népek munkásainak szolidaritása nyíltan ki lett hirdetve az államok verengésével szemben. Minden céh nemzetközi egyesítésének gondolata és a tőke ellen folytatott harca, nemzetközi segédlettel, a munkásoknak még legközömbösebbjeit is magával ragadta. Oly gyorsan mint a futótűz terjedt a mozgalom Franciaországban, Belgiumban, Itáliában és Spanyolországban, nagyszámú intelligens, tevékeny és áldozatkész munkást vitt az első csatasorokba és vonzerővel hatott a vagyonos és művelt osztálynak néhány magasállású férfijére és előkelő asszonyára is. Egy eddig meg sem sejtett hatalom lappangott e mozgalomban, nap-nap után nőtt az ereje, és ha növésében nem gátolja meg a francia-német háború, akkor Európában valószínűleg nagy dolgok játszódtak volna le, melyek által a mi polgárosodásunk egészen más alakot öltött volna és mely kétségtelenül siettetten volna az emberi haladást. Igen nagy baj az, hogy a németek összezúzó győzedelme rendkívüli állapotokat eredményezett Európában; egy negyedszázadra megakasztotta Franciaországot rendes fejlődésében és egész Európát a militarizmus időszakába döntötte és még ma is ebben a korszakban vagyunk.

Krapotkin Péter herceg.

JÖVENDŐ

1903. MÁJUS 10.

B. S.: Parlamenti bírálatok.
Oszkár svéd király naplója.

A 255. §.

A kereskedő a politikai helyzetről.
Ministerelnökjelöltek.

A Duna szabadsága.

Spiritizmus Budapesten.

Jean Jaurès: A szocializmus és az élet.

Apor Dezső: Éjjel.

Heltai Jenő: Tabarin mókáiból.

Új költők.

Leonid Andrejev.

Lagerlöf Selma: A kincsesládika.

Gárdonyi Géza: Gyermekkor emlékeim.

Konti József: Miért nem fejlődik a magyar zene.

Erdős Renée: Egy leány élete.

Tolstoj Leó: Háború és béke.

Természettudomány.

Forradalom.

Hirdetések.

Szerkeszti: Bródy Sándor.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Gárdonyi Géza.

Szerkesztőség: Honvéd-utca 10.

Kiadja: A Jövendő kiadóhivatala, Honvéd-utca 10.

A Jövendő előfizetési ára egy hónapra: egy korona, félévre 6 korona.
A Jövendő megjelenik minden vasárnap. Ezenkívül rendkívüli kiadásokban.

A női termet.

A legteljesebb esztétikai szép kifejezőjeként minden időben a tökéletes női termetet tekintették. Miként a férfi alakja a képzőművészetben az erő kifejezésére szolgál, akként a női termettel a bájat, gyengédséget, szépséget jelképezik. A nő kultusza legfő sorban szépségére vezetendő vissza, s a létért való küzdelemben még manapság is — minden emancipációs törekvés dacára — a szépség a nő legerősebb fegyvere.

A női külső tökéletességének főkélléke a szép termet. Mily lelkesedésre ragadja a női termet szépsége a poétákat, festőket, szobrászokat! Bízvást el lehet mondani, hogy a művészetek változó történetében a nő az állandó gócpont és tengely. Juno és Vénus az emberi kultúra legkülönbözőbb fokain korlátlanul uralkodnak a szíveken és elméken.

A női termet tökéletességének főkövetelménye a karcsúság. Az idomok kellő aránya, a méretek összhangja teszik a termetet karcsúvá. A termet karcsúságának előidézésében pedig főszerep a fűzőnek jut. A női toalett e nélkülözhetetlen alkotórésze a legkülönbözőbb formákban minden korban és népnél fellelhető. A mi legjobb bizonyítéka annak, hogy oly ruhadarab, mely a természetes szépségnek hathatós támogatására szolgál, s mely nélkül a toalett feltétlenül hiányos.

A fűző ellen a legkülönbözőbb indokokból valóságos hadjáratokat indítottak már. De sem az egészségügyi fontosságából, sem az úgynevezett «természetesség» követelményének ürügye alatt megindult fűzőellenes mozgalom célt érni nem tudott. Változatlanul él és uralkodik a fűző, s bizonyos, hogy a jövőben sem fogja kiirthatni a higienikus és álesztétikus smokkság.

Nálunk, Budapesten, a fűzőipar magas fejlődési fokot ért el. Nehány esztendővel ezelőtt még Bécsből kellett hozatni a fűzőt, s az elegáns hölgyközönség nem is gondolt arra, hogy itthon is lehet szép és jó fűzőt kapni. Ebben immár változás állott be. Több előkelő fűzőterem van a fővárosban, mely bátran felveszi a versenyt a külföldi cégekkel. Ezek közül talán a legkedveltebb a Keiffel és Hirsch váci-utca 10. alatti fűző-atellierje, ahol szép, izléses, elegáns és tartós fűzők készülnek.

Az írógép.

Az újabb kor találmányai között legnagyobb karriért kétségtelenül az írógép csinálta. Rövid idő alatt hihetetlenül elterjedt. Ha számbavesszük az írógép számos jó oldalát s előnyeit, e rohamos térfoglaláson nincs mit csodálkozni. Szép, egyenletes és ami a fő, igen gyors írást produkál, a munkaerő kifárasztása nélkül. S e mellett az ára sem oly magas, hogy megszerzése tág körökben lehető nem volna, annyival kevésbé, mert szembeszökő, hogy munkaerőben oly tetemes megtakarítást eredményez, amelynek egy évi díja is sokkalta meghaladta az írógép beszerzési költségeit.

Nincs ma már hatóság, vállalat, hivatal, üzlet, melynek irodáiban az írógépek helyet ne foglalnának. Csak itt Budapesten sok ezerre megy az alkalmazásban lévő írógépek száma.

Mint a legtöbb praktikus technikai találmány, úgy az írógép is Amerikából származott át hozzánk. Első és legnagyobb írógépgyára tudvalevőleg a Yost társaságnak van, s gépei az egész világon a legjobban vannak elterjedve. Mindenki, aki ért valamit az írógéphez, ismeri a Yost gépek nagy előnyeit a többi rendszerek felett. A gép egyszerűsége, kezelhető volta, tartóssága, az írás szépsége és tisztasága fölibe helyezik a Yost gépet valamennyi egyéb írógép fölé. A Yost társaságnak Magyarországon nagy fióktelepe van, s ki ne ismerné az Erzsébet-körúton lévő New-York palotában lévő fényes helyiségeit, hol az írógép-kisasszonyok nagy és bájos serege végzi fürge munkáját. Legújabb vívmányt az írógép technikája terén a Yost-gépek «X» modellje képezi, melyet érdeklődőknek a Yost helyiségében készségesen bemutatnak.

A lábbeli.

Az ízlés finomulásával az öltözködés művészete mindinkább kifejlődik. Tetőtől-talpig szépen és ízlésesen öltözködni, ez ma az elegancia egyik elemi követelménye. Az öltözék legkisebb részében is megköveteli az ízlés a szépet, s nemcsak a ruha színe és alakja, hanem az öltözék egyéb alkotó részei is a divat változó ízléséhez símúlnak. Igen fontos a mai divat követelményei között a lábbeli. Szép cipő, ez okvetetlenül hozzátartozik a jól öltözködéshez, nemcsak a nőnél, hanem a férfinál is.

A cipónél a szép szempontja némileg ellenkezésbe jő a kényelemmel. Így az utóbbi évtizedben a fűzős cipő teljesen kiszorította a divatból az úgynevezett «cúgos» cipőt, s nem lehet nagyobb gúny valakinek az izlésére, mintha «cúgos cipős gigerli»-nek nevezik. Csakhogy a kétségtelenül szebb fűzős cipő némi áldozatot követel a kényelemből, amennyiben a befűzés időt és némi türelmet igényel. Ezt a hátrányt küszöböli ki az a lábbeli, mely «Triumph» cipő elnevezése alatt utóbbi időben a férfiközönség kedvelt viseletévé vált. Feltalálója s készítője e Triumph cipőknek, a váci-utca 3. sz. alatti híres Michelstädter cég, melynek üzletében a legízlésesebb és legszebb lábbelik kaphatók férfiak, nők és gyermekek számára.

A múzsa.



Isteni nő a múzsa és a művészeket, költőket ő ihleti meg. Ő a közvetítő a földi és égi világ között. Aki a múzsának a kegyeltje, annak babér övezi a homlokát. Hír és dicsőség teremnek léptei nyomán. De ennél a reális világ többre becsüli azt, akit Fortuna istenasszony kegyel és elvezeti a Hecht bankházba, hogy ott vásároljon osztálysorsjegyet. Vásároljon tehát osztálysorsjegyet a Hecht bankháznál, Budapest, Ferenciek-tere 6. és Erzsébet-körút 32. sz. Huzás

május 22-én és 23-án. Egész sorsjegy 12 kor., fél 6 kor., negyed 3 kor., nyolcad 1 korona 50 fillér.

Koch Testvérek

Budapest, Károly-körút 26., férfi-, fiú- és leányruhák minden alkalomra. Naponta új modellek készülnek párisi és berlini minták szerint fiú- és leánygyermek részére.

Fiú és leány angol felöltő 7 forint, luster fiúöltöny 5 forint, angol leányruha 8 forint, iskolaöltöny 4 forint, mosó fiúöltöny 1 forint 50 krajczár, mosó fiúnadrág 50 krajczár, legfinomabb kivitelig.

Szabott árak! Óriási választék!

Árjegyzék 150 divatképpel ingyen.



A dunai ünnep szemkápráztató pompájához méltó keretül szolgálnak majd a Schreier Viktor és társa Váci-utcai cégnél készült női fehérneműek, blouzek, pongyolák és jouponok. Az izlést és divatot jelenti a cég minden divatcikke. A dunai ünnep alkalmából felránduló előkelő hölgyközönség kedvéért a Schreier Viktor és társa cég már most kiállította összes nyári különlegességeit női fehérneműekben, blousokban és pongyolákban. A Schreier Viktor és társa cég üzlethelyisége a Váci-utca 26. szám alatt van.

A szöveg- és borítékpapíros az Első Magyar Papíripar R.-T. gyártmánya. Pallas részvénytársaság nyomdája Budapesten.